

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Zahraniční obchod České republiky

Bc. Jakub Koula

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jakub Koula, DiS.

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Zahraniční obchod České republiky

Název anglicky

Foreign trade od Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce bude vyhodnocení zahraničního obchodu ČR, včetně analýzy teritoriální a komoditní struktury, dále identifikace nejvýznamnějších změn zahraničního obchodu České republiky. Po studiu teoretických zdrojů a zpracování praktické části budou vytyčena možná východiska a návrhy autora na zlepšení situace v dané oblasti, včetně zhodnocení silných a slabých stránek zahraničního obchodu České republiky.

Mezi hlavní zkoumané ukazatele bude patřit import, export, obchodní bilance nebo HDP. Tyto ukazatele budou analyzovány od roku 1993 do současnosti.

Metodika

Teoretická východiska budou vycházet ze sekundárních dat, která budou vyhodnocena na základě metod komparace a syntézy. Praktická část diplomové práce bude vytvořena metodou analýzy, bude obsahovat vyhodnocení statistických údajů a příslušné grafy a tabulky. Konkrétně budou zkoumány import, export, obchodní bilance a HDP od roku 1993 do roku 2019. Dále bude analyzováno strukturální a teritoriální rozdělení zahraničního obchodu ČR (tj. vyspělé tržní hospodářství/rozvojové hospodářství, EU/třetí země).

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Evropská unie, export, import, obchodní bilance, struktura, vývoj, zahraniční obchod

Doporučené zdroje informací

BENEŠ, V. *Zahraníční obchod : [příručka pro obchodní praxi]*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0558-3.

FOJTÍKOVÁ, L. *Zahraníčně obchodní politika ČR: Historie a současnost*. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

MACHKOVÁ, H. – ČERNOHLÁVKOVÁ, E. – SATO, A. *Mezinárodní obchodní operace*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4874-0.

MANDEL, M. – TOMŠÍK, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. Praha: Management Press, 2008. ISBN 978-80-7261-185-0.

SVATOŠ, M. *Zahraníční obchod : teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠTĚRBOVÁ, L. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Kamila Veselá, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 23. 12. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zahraniční obchod České republiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Kamile Veselé, Ph.D. za vstřícnost, cenné připomínky, odborné rady a metodické vedení práce.

Zahraníční obchod České republiky

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá popisem a analýzou zahraničního obchodu České republiky. Definuje základní pojmy z oblasti zahraničního obchodu a rizika zahraničního obchodu. Ve stěžejní praktické části práce je řešena teritoriální a komoditní struktura zahraničního obchodu České republiky, vývoj HDP ČR od roku 1993 do roku 2020, jsou zde definováni významní obchodní partneři ČR, jako například Německo, či Čína, včetně porovnání vybraných ukazatelů, například HDP, či vývoje obchodní bilance, dále jsou zde nastíněny základní dohody a organizace zahraničního obchodu, jejichž je Česká republika členem, včetně vlivu Evropské Unie na zahraniční obchod ČR. Poslední kapitola práce se pak věnuje zhodnocení zahraničního obchodu České republiky a shrnutí celé diplomové práce.

Klíčová slova: Evropská unie, export, import, obchodní bilance, struktura, vývoj, zahraniční obchod

Foreign trade of Czech Republic

Abstract

This thesis deals with the description and analysis of foreign trade of the Czech Republic. Defines the basic concepts of foreign trade and foreign trade risk. The main practical part of the work addresses the territorial and commodity structure of the Czech Republic's foreign trade, the development of the Czech Republic's GDP from 1993 to 2020, it defines important trade partners of the Czech Republic, such as Germany and China, including a comparison of selected indicators such as GDP or development of the trade balance, it also outlines the basic agreements and foreign trade organizations of which the Czech Republic is a member, including the influence of the European Union on the Czech Republic's foreign trade. The last chapter then deals with the evaluation of foreign trade of the Czech Republic and a summary of the entire thesis.

Keywords: European Union, export, import, trade balance, structure, development, foreign trade

Obsah

1 Úvod.....	14
2 Cíl práce a metodika	16
2.1 Cíl práce	16
2.2 Metodika	16
3 Teoretická východiska	17
3.1 Zahraniční obchod.....	17
3.1.1 Obchodní a platební bilance	18
3.1.1.1 Položky platební bilance.....	19
3.1.2 Funkce zahraničního obchodu	20
3.2 Základní druhy politiky zahraničního obchodu	23
3.2.1 Liberalismus.....	23
3.2.2 Protekcionismus.....	25
3.3 Absolutní a komparativní výhoda	27
3.4 Rizika zahraničního obchodu.....	27
3.5 Hrubý domácí produkt	29
3.5.1 Výrobní metoda	29
3.5.2 Výdajová metoda	30
3.5.3 Důchodová metoda	30
4 Zahraniční obchod České republiky	31
4.1 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 1993–2020.....	32
4.2 Vývoj salda běžného účtu ČR.....	34
4.3 Teritoriální a komoditní struktura zahraničního obchodu ČR	39
4.4 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR	45
4.4.1 Komoditní struktura vývozu	45
4.4.2 Komoditní struktura dovozu	46
4.5 Vývoj HDP České republiky.....	48
4.5.1 Srovnání vývoje HDP ČR.....	50
4.6 Významní zahraničně obchodní partneři ČR	55
4.6.1 Německo	55
4.6.2 Polsko.....	58
4.6.3 Slovensko.....	62
4.6.4 Čína.....	66
4.7 Organizace a dohody mezinárodního obchodu	70
4.7.1 GATT.....	71
4.7.2 World Trade Organization	73
4.7.2.1 Struktura WTO	73

4.7.2.2	Základní cíle a funkce WTO	74
4.7.2.3	Základní principy jednání ve WTO	75
4.7.2.4	Dohody a ujednání WTO.....	75
4.7.2.5	Postavení České republiky ve WTO.....	76
4.7.3	Organization for Economic Cooperation and Development.....	77
4.7.3.1	Hlavní cíle OECD.....	77
4.7.3.2	Postavení České republiky v OECD.....	78
4.8	Vliv Evropské Unie na zahraniční obchod ČR	78
4.8.1	Jednotný trh Evropské Unie.....	78
4.8.2	Společná obchodní politika EU a celní unie	80
4.8.2.1	Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem.....	82
4.8.3	Stanovisko Evropské komise k opatřením jednotlivých zemí omezující jednotný trh	83
4.8.3.1	Pokyny EK pro správu hranic zemí EU při řízení opatření souvisejících s nemocí COVID-19 v rámci přepravy zboží a služeb	84
5	Zhodnocení zahraničního obchodu ČR.....	86
6	Závěr.....	89
7	Seznam použitých zdrojů	91

Seznam obrázků

Obrázek 1 Bilance ZO se zbožím v letech 2019 a 2020 v teritoriálním členění80

Seznam tabulek

Tabulka 1 Struktura platební bilance	18
Tabulka 2 Podíl vybraných členských států EU na celkovém zahraničním obchodě EU28 v roce 2018 v %	31
Tabulka 3 Obrat zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč.....	33
Tabulka 4 Vývoj obchodní bilance ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč.....	36
Tabulka 5 Vývoz ČR do vybraných zemí v roce 2019 a 2020 v mil. CZK, přeshraniční pojetí	40
Tabulka 6 Dovoz ČR z vybraných zemí v roce 2019 a 2020 v mil. CZK, přeshraniční pojetí	41
Tabulka 7 Hlavní zahraniční obchodní partneři ČR v roce 2020 z pohledu vývozu v mil. CZK	43
Tabulka 8 Hlavní zahraniční obchodní partneři ČR v roce 2020 z pohledu dovozu v mil. CZK	44
Tabulka 9 Zahraniční obchod ČR – export – v letech 2019 a 2020 podle tříd SITC v mil. Kč,	46
Tabulka 10 Zahraniční obchod ČR – import – v letech 2019 a 2020 podle tříd SITC v mil. Kč	47
Tabulka 11 Vývoj HDP ČR mezi lety 1993–2006 v mld. Kč	49
Tabulka 12 Vývoj HDP ČR mezi lety 2007–2020 v mld. Kč	50
Tabulka 13 Vývoj HDP per capita v EUR vybraných zemích od roku 2000 do roku 2008.....	52
Tabulka 14 Vývoj HDP per capita v EUR vybraných zemích od roku 2010 do roku 2020.....	53
Tabulka 15 Vývoj HDP per capita v PPS vybraných zemích od roku 2009 do roku 2019	54
Tabulka 16 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Německem v roce 2020 v mil. Kč ...	57
Tabulka 17 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Polskem v roce 2020 v mil. Kč.....	60
Tabulka 18 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC se Slovenskem v roce 2020 v mil. Kč	64
Tabulka 19 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Čínou v roce 2020 v mil. Kč.....	68
Tabulka 20 Jednotlivá kola v rámci jednání GATT, následně WTO v letech.....	72
Tabulka 21 Struktura Světové obchodní organizace	74
Tabulka 22 Nárůst vývozu z EU do Japonska za 2-11 2019 – 2-11/2018.....	83

Seznam grafů

Graf 1 Zahraniční obchod ČR ve letech 1993–2020 v mil. Kč	32
Graf 2 Bilance zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč	35
Graf 3 Platební bilance běžného účtu v podrobném členění v roce 2019 v mil. Kč.....	38
Graf 4 Platební bilance běžného účtu v podrobném členění v roce 2020 v mil. Kč.....	38
Graf 5 Vývoj HDP per capita v PPS vybraných zemích od roku 2009 do roku 2019.....	55
Graf 6 Vývoj HDP ČR a Německa v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019.....	56
Graf 7 Vývoj obchodní bilance ČR s Německem v mil. Kč v letech 2005–2020	58
Graf 8 Vývoj HDP ČR a Polska v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019	59
Graf 9 Vývoj obchodní bilance ČR s Polskem v mil. Kč v letech 2005–2020	61
Graf 10 Vývoj HDP ČR a Slovenska v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019	63
Graf 11 Vývoj obchodní bilance ČR se Slovenskem v mil. Kč v letech 2005–2020.....	65
Graf 12 Vývoj HDP ČR a Číny v PPS a USD na obyvatele v letech 2009–2019	67
Graf 13 Vývoj obchodní bilance ČR s Čínou v mil. Kč v letech 2005–2020	69

Seznam použitých zkratek

1. HDP hrubý domácí produkt
2. WTO World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
3. EU Evropská Unie
4. OECD Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
5. GATT General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
6. MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu
7. ČNB Česká národní banka
8. EK Evropská komise
9. ČSÚ Český statistický úřad
10. PPS Parita kupní síly

1 Úvod

Zahraniční obchod a propojené mezinárodní ekonomické vztahy jsou důležitou součástí funkce většiny tržních ekonomik na světě. Zejména pak hraje klíčovou roli pro malé, otevřené ekonomiky, jakou Česká republika bezpochyby je. Hospodářství České republiky má své limity ve velikosti domácího trhu a nedostatku potřebných zdrojů, domácí produkce tak není schopna plně uspokojit potřeby trhu. Zapojení se do mezinárodního obchodu s dalšími zeměmi pak přináší nejen bohatství, ale také zvyšuje spotřební možnosti, kdy pomáhá nasycit domácí poptávku, čímž zvyšuje blahobyt obyvatelstva.

Ekonomická transformace České republiky, probíhající od počátku 90. let, přinesla zásadní změny ve fungování státu a vedla ke sblížení se zahraničními vyspělými ekonomikami. Transformace ekonomiky přinesla postupnou liberalizaci nejen zahraničního obchodu, otevřela zemi zahraničním investorům a tím přinesla na domácí trh zahraniční kapitál a zboží. K dalším liberalizačním krokům pak došlo v roce 2004, kdy Česká republika přistoupila do Evropské Unie, což přineslo kromě volného pohybu osob a zboží také zrušení cel a dalších administrativních zátěží zahraničního obchodu s členskými státy Evropské Unie

Cílem této diplomové práce je analýza zahraničního obchodu České republiky, jeho teritoriální a komoditní strukturu. Vybrané ukazatele budou porovnány od roku 1993 do současnosti, další pak budou hodnotit rok 2020 oproti předchozím roku 2019 a budou zasazeny do kontextu dalších zahraničních ekonomik. Pro vypracování diplomové práce budou použity různé metody, a to analýza, komparace, či dedukce. Pro zvýšení přehlednosti jednotlivých dat a ukazatelů budou v práci použity grafy a tabulky.

Diplomová práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole jsou nastíněna teoretická východiska zahraničního obchodu, obchodní bilance, základní politiky zahraničního obchodu, dále jsou zde definována rizika spojená s mezinárodním obchodováním. Druhá, stěžejní kapitola se věnuje praktickému řešení problematiky zahraničního obchodu České republiky. Obsahuje analýzu komoditní a teritoriální struktury zahraničního obchodu České republiky členěnou zvláště na dovoz a vývoz ČR. Dále je v kapitole uveden vývoj HDP ČR od roku 1993 do roku 2020 a jeho zasazení do kontextu Evropské Unie. Následují podkapitoly významných zahraničně obchodních partnerů České republiky, kterými jsou Německo, Polsko, Slovensko a Čína, dále podkapitoly věnované Organizacím a dohodám

mezinárodního obchodu a vlivu Evropské Unie na zahraniční obchod České republiky. Poslední kapitola se zabývá zhodnocením zahraničního obchodu a shrnutím celé diplomové práce.

Statistické údaje zpracováváné v diplomové práci, týkající se zahraničního obchodu České republiky a zahraničních partnerů, jsou z největší míry čerpány z dat zveřejněných Českým statistickým úřadem, další zdroje byly čerpány z dat České národní banky, Světové obchodní organizace, Světové banky, Eurostatu a dalších. Byla vybírána taková data, která zohledňovala změnu metodik výpočtu dat v čase, a zobrazují tak co nejrealnější údaje.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je vyhodnocení zahraničního obchodu ČR, včetně analýzy teritoriální a komoditní struktury, dále identifikace nejvýznamnějších změn zahraničního obchodu České republiky. Po studiu teoretických zdrojů a zpracování praktické části budou vytyčena možná východiska a návrhy autora na zlepšení situace v dané oblasti, včetně zhodnocení silných a slabých stránek zahraničního obchodu České republiky.

Mezi hlavní zkoumané ukazatele bude patřit import, export, obchodní bilance nebo HDP. Vybrané ukazatele budou analyzovány od roku 1993 do současnosti, případně budou porovnávány údaje za rok 2020 s předchozím rokem 2019.

2.2 Metodika

Diplomová práce na téma Zahraniční obchod České republiky vznikla na základě zadání diplomové práce.

Teoretická východiska diplomové práce vycházejí z primárních a sekundárních dat, která jsou vyhodnocena na základě metod komparace a syntézy. Primární data jsou získána z dostupných databází Českého statistického úřadu, Eurostatu, Světové obchodní organizace, ročenek Ministerstva průmyslu a obchodu atd. V práci jsou zpracována data od roku 1993 do roku 2020, přičemž některé kapitoly porovnávají meziroční změny mezi lety 2019 a 2020.

Teoretická část diplomové práce nastiňuje problematiku zkoumaných oblastí zahraničního obchodu. Druhá, praktická část diplomové práce je pak vytvořena metodou analýzy a obsahuje vyhodnocení statistických údajů a příslušné grafy a tabulky. Konkrétně jsou zde v jednotlivých kapitolách zkoumány ukazatele jako import, export, obchodní bilance a HDP od roku 1993 do roku 2020. Dále je v práci analyzováno komoditní a teritoriální rozdělení zahraničního obchodu ČR (tj. vyspělé tržní hospodářství/rozvojové hospodářství, EU/třetí země).

3 Teoretická východiska

Teoretická část se věnuje popisu jednotlivých termínů, jako například zahraniční obchod, komoditní a teritoriální struktura, platební bilance, dovoz, vývoz, či konkurenceschopnost a komparativní výhody v zahraničním obchodě. Dále se zabývá funkcí a významem zahraničního obchodu.

3.1 Zahraniční obchod

Zahraniční obchod je forma směny zboží mimo hranice jednoho státu, nebo ekonomického celku a je nejstarší a nejvíce rozšířenou formou vnějších hospodářských vztahů, tedy spojení vnitřního hospodářství státu s vnějšími, světovými ekonomikami a významně ovlivňuje ekonomiku každého státu. Nemusí se jednat pouze o směnu statků, ale týká se také obchodu v oblasti služeb, či práv duševního vlastnictví.

S více se rozšiřující globalizací a ekonomickou integrací Evropských států se zahraniční obchod stává čím dál tím důležitějším. Zvláště pak pro malé ekonomiky, mezi které se Česká republika nepochybně řadí. Zahraniční obchod má významný vliv na zachování ekonomické rovnováhy uvnitř státu, například vyrovnává omezené domácí zdroje a tím napomáhá uspokojení poptávky jak finálních statků, tak i v oblasti výroby, kde obstarává chybějící suroviny.

Subjekty podílející se na zahraničním obchodu jsou zejména firmy, jejichž předmětem činnosti je export či import statků a služeb. Stát v tomto odvětví zaštiťuje regulaci a dohled nad trhem, tedy realizací obchodní činnosti firem, a to z důvodu ochrany domácí ekonomiky. Dalším důvodem je fiskální politika, kdy z průběhu zahraničního obchodu plynou příjmy do státního rozpočtu, například z úhrady cel, daní a jiných poplatků.¹

¹ FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

3.1.1 Obchodní a platební bilance

Platební bilance znázorňuje hodnotu veškerých ekonomických transakcí dané země s jinými zeměmi v průběhu stanoveného období, obvykle se jedná o kalendářní rok, v penězích. Kromě vývozu a dovozu statků či služeb, se mezi transakce řadí pohyby investičních zdrojů a finančních prostředků.

Platební bilance je jedním z nejdůležitějších a nejkoncentrovanějších makroekonomických ukazatelů, který vypovídá o stavu a vývoji dané ekonomiky. Podává informace jak o vnější ekonomické rovnováze a samotné výkonnosti státu, ale dá se skrze ní ověřit i úspěšnost hospodářské politiky země. Platební bilance jako ekonomická veličina má vliv na ostatní makroekonomické veličiny, například ovlivňuje HDP, zaměstnanost, cenovou hladinu statků a služeb, nebo také úrokovou míru, či devizový kurs. Stejně tak tyto makroekonomické veličiny ovlivňují samotnou platební bilanci.

Následující tabulka znázorňuje strukturu platební bilance dělenou dle jednotlivých účtů a jejich jednotlivých položek. Podkladová data byla čerpána z webových stránek České národní banky.

Tabulka 1 Struktura platební bilance

A: Běžný účet	Bilance obchodu (obchodní bilance)
	Bilance služeb
	Bilance výnosů
	Běžné převody
B: Kapitálový účet	-
C: Finanční účet	Přímé investice
	Portfóliové investice
	Ostatní investice
D: Chyby, kurzové rozdíly	-
E: Devizové rezervy	-

Zdroj: ČNB, vlastní zpracování

Platební bilance, znázorněná v tabulce výše, tedy obsahuje účty a to kreditní a debetní:

- **Kreditní účty:** zobrazují příjmy od zahraničních subjektů, tedy příliv finančních prostředků do ekonomiky). Jedná se například o prodej výrobků domácí ekonomiky do zahraničí, příjmané úroky ze zahraničních vkladů, také platby zahraničních subjektů za využití domácích technologií, či penze domácím občanům vyplácené ze zahraničí.
- **Debetní účty:** na těchto účtech je zachycen odliv finančních prostředků z domácí ekonomiky subjektům do zahraničí. Konkrétněji se jedná o každou platební transakci občanů, podniků, či institucí domácí ekonomiky za výrobky, zboží, služby, či jiné využití výrobních faktorů, subjektům v zahraničí. Je to tedy z povahy transakce jednostranný převod například za import automobilů či strojů, platby úroků, či také dary zahraničním organizacím.²

3.1.1.1 Položky platební bilance

První položkou platební bilance je **běžný účet**, ten obsahuje **obchodní bilanci** daného státu, tj. platby spjaté s obchodem se zbožím. Jedná se o nejvýznamnější položku běžného účtu platební bilance – zaznamenává toky zboží (v peněžním vyjádření) plynoucí za hranice státu. Saldo obchodní bilance představuje rozdíl mezi hodnotami exportu a importu. V případě, že export je vyšší, než import dochází k přebytku obchodní bilance, tzv. **aktivní bilance**, v opačné situaci, tj. import převyšuje export, dochází ke schodku obchodní bilance, tzv. **pasivní bilance**.

Součástí běžného účtu je také **bilance služeb**, tedy finanční transakce spjaté s obchodem se službami na mezinárodním trhu. Mezi další položky se řadí **bilance výnosů**, tj. souhrn důchodů spjatých s výrobními faktory, např. mzdy vyplácené do zahraničí, či ze zahraničí, příjmy z investic...Dále se v běžném účtu objevuje **bilance transferů**, ta zobrazuje např. dary, penze, dědictví atp.³

² Urban, J. (2011). Teorie národního hospodářství. Praha: Wolters Kluwer ČR

³ Tamtéž

Druhou položkou platební bilance je **kapitálový účet**, zde jsou zahrnuty mimo jiné transakce související s obchodem s nehmotnými statky, například ochranné známky, či patenty), také se zde zobrazuje odpuštění pohledávek, či prostředky poskytnuté ze strukturálních fondů Evropské unie.

Finanční účet, další položka platební bilance, obsahuje finanční transakce související s přílivem a odlivem kapitálu do zahraničí. Jedná se jak o portfoliové i přímé investice. Bilance na finančním účtu má značný vliv na celkové bohatství státu a jeho úvěrovou, tedy věřitelskou, nebo dlužnickou, pozici.

Položka **chyby a kurzové rozdíly** obsahuje všechny evidované nepřesnosti, metodické problémy, také kurzové rozdíly atd.

Devizové rezervy je položkou evidující zahraniční aktiva držená centrální bankou. Jedná se zejména o depozita, cenné papíry, deriváty v cizích měnách, zlato, bankovky a další. Tyto pak slouží převážně jako nástroj měnové politiky – skrze ně centrální banka udržuje, či ovlivňuje domácí kurz, tedy provádí devizové intervence, aby udržela cenovou stabilitu. Také mohou sloužit k zajištění dostatečných zdrojů pro vyrovnání zahraničních dluhů. Mezi největší držitele devizových rezerv se na prvním místě v roce 2019 zařadila Čína, s aktivy v hodnotě vyšší než 3 biliony USD.

3.1.2 Funkce zahraničního obchodu

Hlavním důvodem účasti firem na zahraničním obchodu je generování vyšších zisků, z toho důvodu hledají další trhy, na nichž se mohou uplatnit. V praxi to znamená, že v případě nasycení domácího trhu, vyvíjí firmy snahu najít odbyt na jiném, zahraničním trhu. V případě importu se jedná převážně o snižování nákladů na výrobu, tedy nákup levnějších vstupních surovin, nebo materiálu potřebného pro výrobu, případně dovoz nedostatkového materiálu, který by jinak v domácích podmínkách nebyl k dispozici.

Stát se intervencemi v zahraničním obchodě snaží docílit ekonomické rovnováhy, kterou zachycuje vyrovnaná platební bilance. S růstem objemu exportních obchodů dochází například v domácí ekonomice ke snižování nezaměstnanosti, či růstu HDP, či kupní síly.

Zásadní faktory, které ovlivňují import, jsou intenzita domácí poptávky, vývoj cenové hladiny, měnového kurzu, ochrana domácího trhu a další. Naopak stěžejní faktory, které ovlivňují export, jsou měnový kurz, rozdíly v cenách, výše zahraniční poptávky atd. ⁴

Zahraněční obchod má tři hlavní funkce. Jedná se o tyto funkce:

- Funkce transformační
- faktor ekonomického růstu
- srovnání účinnosti domácí ekonomiky s ekonomikou světovou.

Transformační funkce upravuje strukturu produkce uvnitř ekonomiky dle potřeb výroby, či obchodu. Snaží se uspokojit domácí poptávku, obstarat nedostatkové suroviny, či výrobky, jejichž nedostatek může být způsoben geografickými, přírodními, či ekonomickými příčinami (nedostatek surovinových zdrojů, či jejich absence, jiné klimatické, půdní podmínky, či geografické podmínky plynoucí z rozlohy, dále pak nedostatek domácího kapitálu, kvalifikované pracovní síly, apod.). Cílem transformační funkce je tedy zvýšení možnosti uspokojování potřeb.

Ekonomiky se snaží udržet aktivní bilanci. To znamená, že export by měl být vyšší než import (v peněžním vyjádření). Důležitým faktorem je struktura importu a exportu. Zatímco je žádané exportovat statky a služby s vyšší přidanou hodnotou, importovat by se měly především stroje a vybavení firem, což vede k tvorbě nových pracovních míst a růstu mezd a jejich objemu. To pak vede k růstu domácí poptávky po statcích a službách. Transformační funkce je markantnější u menších ekonomik.⁵

⁴ SPĚVÁČEK, V., et al. Makroekonomická analýza. 2.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. 470 s. ISBN 978-80-86730-59-2.

⁵ ČERNOHLÁVKOVÁ, E. Finanční strategie v mezinárodním podnikání. Praha: ASPI, 2007. 320 s. ISBN 978-80-7357-321-8

Ekonomický růst je důležitým faktorem každé ekonomiky. Vyrovnává kvalitu výrobků a produktivity práce se světovým trhem, což vede k růstu konkurenceschopnosti domácích firem a ten pak napomáhá růstu jejich vývozu, rozšiřuje možnosti odbytu jejich produkce na dalších trzích. Dále napomáhá rozvoji a rozšíření moderních technologií ve výrobě, což vede k růstu efektivity a urychlení hospodářského rozvoje. To vše vede ke zkvalitňování životní úrovně v domácí ekonomice.

Srovnání účinnosti domácí ekonomiky s ekonomikou světovou slouží k efektivnímu a objektivnímu vyhodnocení vyspělosti domácí ekonomiky. Vyhodnocuje ukazatele jako například úroveň produktivity práce, růst HDP, cenovou hladinu, kupní sílu a další.

Porovnávání ekonomik a zahraničního obchodu je možné na několika úrovních. Při sledování rozdělení operací na mezinárodních trzích lze vytvářet analýzy a statistiky, lze zkoumat otevření jednotlivých ekonomik a jejich účast na zahraničním obchodě.

Toho lze dosáhnout sledováním různých ukazatelů, mezi nejvýznamnější z nich patří zejména:

- směr pohybu statků a služeb (export/import)
- teritoriální členění (dle různých ekonomik, států)
- klasifikace SITC (standardní mezinárodní obchodní klasifikace)
- dělení podle různých typů smluv, případně plnění jejich realizace

3.2 Základní druhy politiky zahraničního obchodu

Tzv. zahraničně obchodní politika je souhrnem různých zásad, opatření, či obchodně politických nástrojů, které jednotlivé státy aplikují na oblast zahraničního obchodu. Je důležitou součástí hospodářské politiky států. Skrze ni stát ovlivňuje domácí politiku tak, aby dosahovala co nejlepších možných výsledků.

Politika zahraničního obchodu je jednou z několika součástí celkové zahraniční politiky. Ta je tvořena mezinárodními smlouvami, úmluvami a členstvími jednotlivých států v mezinárodních organizacích, uskupeních a uniích. Z těchto závazků pak mohou vyplývat nesoulady s obchodně zahraniční politikou, která má snahu podporovat domácí ekonomiku namísto uspokojování závazků z politických cílů. Tento rozpor definuje dvě základní politiky zahraničního obchodu, a to dle míry zájmu o nejvyšší prosperitu ekonomiky státu, či zájmu o vyšší zapojení do zahraničního obchodu. Tyto základní směry jsou liberální obchodní politika a protekcionismus.⁶

3.2.1 Liberalismus

Téma volného obchodu bylo předmětem zájmu merkantilistů. Následně se tímto tématem zabývali fyziokraté, jejichž cílem byl volný obchod se zemědělskou produkcí. Liberální obchodní politika byla ekonomy rozvíjena zejména v 18. století. O rozšíření teorií volného zahraničního obchodu se zasloužili převážně Adam Smith a David Ricardo.

V pojetí Adama Smithe byl volný obchod, případně mezinárodní dělba práce, chápán jako prostředek, který vedl k prosperitě národa. Tuto myšlenku vyjádřil ve své teorii absolutní výhody, ve které uvádí, že by každý stát měl být zaměřen na výrobu takových produktů, jež dokáže vyrobit s absolutně nejmenšími náklady, oproti ostatním státům.

David Ricardo myšlenku volného obchodu dále rozvedl, když tvrdil, že mezinárodní obchod může přinášet oboustranné výhody i pro státy, které u žádného vyráběného produktu

⁶ FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

nedosahují absolutní výhody v pojetí A. Smithe. Takové státy by se měli zaměřit na výrobu produktů, u kterých je absolutní nevýhoda co nejmenší. Takový produkt má při výrobě tzv. komparativní výhodu. Obchodním partnerem bude takový stát, který bude mít při výrobě jiného produktu největší výhodu z co nejnižších nákladů.⁷

K obchodování mezi zeměmi docházelo samozřejmě ještě před utvořením koncepce teorie liberalismu. Obchody probíhaly v rámci mezinárodních smluv, na jejichž základě se jednotlivé země snažili spolupracovat spíše než vytvářet bariéry, jenže by obchodu zamezovaly.⁸

Takovéto spolupráci mezi státy vedly k vývoji liberální obchodní politiky, podpořené společnými smlouvami. Tento proces začlenění států do mezinárodního obchodu lze popsat následně:

- **Zóna volného obchodu** – země souhlasí s omezením nebo odstraněním některých překážek, například cla a jiné tarify, či kvóty. Zároveň si každý stát stanoví vlastní sazby vůči zemím, které nejsou členy. Mezi zónu volného obchodu patří například Severoamerická zóna volného obchodu (tzv. NAFTA)
- **Celní unie** – oproti zónám volného obchodu mají státy, které jsou součástí celních unií, společné tarify cel a kvót vůči ostatním zemím. Jako příklady lze uvést Benelux, či celní unie Česká republika – Slovensko (z roku 1993).
- **Společný trh** – vychází z principů celní unie, je však obohacený o volný pohyb výrobních faktorů, kterými jsou pracovní síly a kapitál. Tzn., že občané zemí podílejících se na společném trhu mohou volně migrovat v rámci společného prostoru a mají právo se kdekoliv na daném území usadit a pracovat. Tzv. jednotný trh je další úroveň společného trhu. V rámci něj jsou eliminovány i další bariéry, například se zavádějí jednotné technické a další normy na ve výrobě, či je navzájem uznávána

⁷ FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

⁸ Tamtéž

kvalifikace zaměstnanců. Společné trhy jsou například Evropský hospodářský prostor, nebo Středoamerický společný trh.

- **Hospodářská unie** – jedná se o společný trh, jehož členové mají řadu společných politik, kromě daní a úrokových měr se může jednat například o společnou měnu, či rozpočtové deficity.⁹

Volný trh otevírá příležitosti domácím firmám, vystavuje je však soutěži se zahraničními firmami – tím zvětšuje konkurenční prostředí, což vede k vyšší efektivnosti v činnosti firem, tak aby v tomto prostředí obstály. Pokud uspějí, zvýší své odbytiště a s tím i jejich zisky.¹⁰

3.2.2 Protekcionismus

Druhým přístupem k politice zahraničního obchodu je protekcionismus, jehož podstatou je ochrana domácího trhu před konkurencí ze zahraničí. Princip takové ochrany se zakládá na státních intervencích, které mají snahu omezit zahraničním firmám dovážet své produkty na území domácího státu. Zároveň se stát snaží podpořit export. Má za cíl tedy ochránit domácí odvětví před dovozem statků ze zahraničí.

Některé teorie vysvětlují, že zahraniční obchod může v některých případech domácí ekonomiku brzdit. Zahraniční směna pak snižuje zdroje a národní důchod, oproti tomu, aby je zvyšovala. K takové situaci dochází zejména v počátečních fázích vývoje v průmyslových odvětvích státu, který pak není schopný konkurovat zahraniční produkci a volný obchod má pak negativní dopad na domácí ekonomiku. Dočasný protekcionismus je pak vhodný do doby, než konkrétní průmyslové odvětví dosáhne zralosti.¹¹

Podobné názory na rozvojové země mají i novodobí protekcionističtí ekonomové. Mezi nejznámější z protekcionistických teorií paří například:

⁹ FŇUKAL, Miloš [online]. „*Politická geografie*“ Dostupné z: https://www.geografie.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POG/POG_P_10.pdf

¹⁰ EPPING, Randy Ch. Průvodce globální ekonomikou. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-825-2

¹¹ DVOŘÁK, J., KOLEŇÁK, J., VYBÍRAL, V., Úvod do teorie mezinárodního obchodu, studijní texty. Brno 2004.

- **Teorie dětských nemocí** německého ekonoma Friedricha Lista. Ta se zakládá na skutečnosti, že by nebylo výhodné, aby se tehdejší zaostalé Německo zapojilo do mezinárodního obchodu dle teorie komparativních výhod. To by se mělo stát až po vytvoření dostatečně konkurenceschopného průmyslu. Do té doby by měl být průmysl chráněn státními zásahy.
- **Teorie zbídačujícího růstu** indického ekonoma Jagdishe Bhagwatiho, který zaznamenal, že firmy v rozvojových ekonomikách reagují odlišně na změny světových cen produkce, než by dle neoklasického pojetí měly. A to tak, že v případě snížení cen produkce zvyšují její objem společně s objemem vývozu, čímž kompenzují pokles příjmů v důsledku snížení cen. Ovšem takové chování vede k zvýšení tlaku na další pokles světových cen. Takto vzniká spirála, která má za následek zhoršení směnných relací státu. Objem výroby a exportu se stále zvyšuje, ovšem jeho celková hodnota zůstává stejná, nebo se snižuje. Tzn., že lidé v rozvojovém státu musí pro uchování svých příjmů vynakládat stále více práce.
- **Teorie periferní ekonomiky**, jejímž autorem je argentinský ekonom Raul Prebisch, který se snažil vysvětlit zhoršující se směnné relace rozvojových států. Tedy případy, kdy ceny vstupních surovin, či potravin stoupají pomaleji oproti cenám výrobků s vysokou přidanou hodnotou. Ovšem právě produkty s nízkou přidanou hodnotou mají vysoký podíl ve vývozu rozvojových států, kdežto produkty s vysokou přidanou hodnotou se značně podílí na dovozu. Poptávka po dovážených produktech zvyšuje jejich cenu a dále zhoršuje směnné relace rozvojových ekonomik.

Teorie dětských nemocí je jedna z mála uznatelných protekcionistických teorií, jelikož její princip se zdá být bezchybný. Nicméně v praxi se neukázala jako nezpochybnitelná a její úspěšnost je poměrně diskutabilní, jelikož je častěji došlo k jejímu selhání než k úspěchu. Zásadním problémem aplikace této teorie je správné načasování ochrany daného průmyslového období, zejména kvůli absenci zkušeností a informací výkonného orgánu. Dále pak na protekcionistický přístup mohou zahraniční státy reagovat protiopatřeními a ty pak mají za následek růst domácích cen, čímž snižují reálné příjmy obyvatel.

I přesto, že Friedrich List upozorňoval na nutnost zavedení protekcionistických opatření pouze dočasně, při praktické aplikaci teorie je velmi těžké určit potřebnou dobu a následně tato opatření odstranit. Jedním z důvodů jsou i intervence manažerů, či vlastníků firem v podporovaném odvětví na zástupce vlády. Dopady takového chování pak nesou finální spotřebitelé, kteří jsou nuceni spotřebovávat dražší a méně kvalitní produkty, oproti zahraniční konkurenci.¹²

3.3 Absolutní a komparativní výhoda

Jedním z hlavních důvodů existence zahraničního obchodu jsou absolutní a komparativní výhody. Každý stát má tyto výhody jiné a plyne z nich vyšší konkurenceschopnost jejich ekonomik.

Absolutní výhoda spočívá ve schopnosti vyrábět produkty, či poskytovat služby za výhodnějších podmínek oproti konkurenčním státům. Mezi tyto podmínky patří zejména nižší náklady, na což mají největší vliv faktory jako například levnější pracovní síla, vyšší efektivita práce, dostupnost surovin a jiných zdrojů, nebo lepší know-how atp.

Komparativní výhody mají na zahraniční obchod větší vliv, umožňují relativně efektivnější produkci jednoho státu oproti druhému. Statky a služby, jež dosahují vyšší komparativní výhody, bývají předmětem exportu, státy, které dosahují nižší komparativní výhody pak takový statek či službu poptávají.

3.4 Rizika zahraničního obchodu

Zahraněční obchod ve značné míře ovlivňuje i rizika s ním spojená. Subjekty podílející se na zahraničních obchodech musí riziko zohlednit a počítat s ním při stanovování cílů.

¹² E-knihovna Mendelovy univerzity v Brně [online]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=54502

Existuje několik druhů rizik zahraničního obchodu, a to:

- **Tržní rizika** – změny tržních podmínek jsou rizikem pro firmy obchodující na zahraničních trzích. Tyto změny pak mohou zapříčinit nedosažení požadovaných výsledků, či způsobit ztrátu. Zároveň však může vývoj tržních podmínek přinést vyšší zisk. Tržní riziko se vyskytuje jak na domácím, tak na zahraničním trhu a může být způsobeno změnou nabídky, či poptávky po konkrétní produkci, změnami obchodních politik, technologickými a dalšími změnami. Tržní riziko nelze plně eliminovat.¹³
- **Teritoriální rizika** – vztahují se k určitým oblastem. Jedná se například o problémová klimatická prostředí, či problémy vztahující se k nestabilním ekonomickým, či politickým situacím v zemích. Z geografického hlediska jsou některé oblasti náchylnější k přírodním katastrofám, což silně ovlivňuje ekonomickou situaci daného státu. Častá omezení vývozu, či dovozu, zavádění regulací zahraničního obchodu, změny v zahraničních, či hospodářských politikách atp. mají za následek neochotu zahraničních investorů vkládat do takových zemí kapitál.
- **Kurzová rizika** – vznikají v případech, kdy mezi sebou obchodují dva státy s rozdílnou měnou. V případech, kdy obchodní partneři při podpisu smlouvy stanoví cenu za zboží, či službu, v konkrétní měně, která bude uhrazena v budoucnu, vzniká kurzové riziko, jelikož reálná hodnota se v čase mění a kurz platný v den podpisu smlouvy se ve většině případů oproti kurzu platnému ke dni splatnosti liší. Kurzové riziko platí pro obě zúčastněné strany, a to z důvodu nejistoty, zda nakupující svůj závazek přeplatí, či nikoliv a naopak, zda prodávající neinkasuje nižší částku.
- **Komerční rizika** – vznikají z rizika nedostání obchodního partnera svým závazkům. Toto riziko se objevuje na domácím i zahraničním trhu, kde je ovšem těžší svá práva vydobýt. Mezi nejběžnější komerční rizika patří například odstoupení partnera od domluvené smlouvy, nepřevzetí objednaného zboží, neschopnost dostát svým závazkům, neuhrazení smluvené částky apod. Nejlepší ochranou proti tomuto druhu

¹³ MACHKOVÁ, H. -- ČERNOHLÁVKOVÁ, E. -- SATO, A. Mezinárodní obchodní operace. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4874-0.

rizika je informování se o potenciálních obchodních partnerech o jejich spolehlivosti, či finanční situaci.¹⁴

- **Přepravní rizika** – při přepravě zboží se může stát, že dojde k jeho poškození, případně ztrátě. Kdo toto riziko nese, záleží na tom, kdo za něj v konkrétní situaci nese zodpovědnost. Kromě kupujícího a prodávajícího se může jednat o smluvního přepravce. Zodpovědnost za přepravu zboží je ve většině případů stanovena v kupní smlouvě, v dnešní době je například upravena v Incoterms. Dále je možné zboží proti tomuto druhu rizika pojistit.

3.5 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je vyjádření celkové hodnoty statků a služeb, které byly vyprodukovány v určitém období (obvykle 1 rok) na určitém místě v peněžních jednotkách, přičemž se nerozlišuje vlastnictví, či původ kapitálu – započítávají se tedy jak statky a služby vytvořené jak rezidenty, tak nerezidenty.

Jedná se o jeden z nejvýznamnějších ukazatelů používaných při měření výkonnosti jednotlivých ekonomik.

Pro měření hrubého domácího produktu se používají tři základní metody výpočtu, a to metoda výdajová, výrobová a důchodová.

3.5.1 Výrobní metoda

Výrobní metoda výpočtu HDP se provádí součtem hrubé přidané hodnoty jednotlivých sektorů, tj. součet celkové sumy finálních produktů, vyprodukovaných konkrétní ekonomikou za stanovené období. Jedná se o vyrovnávací položku účtu výroby národního hospodářství, kdy na se na straně zdrojů zachycuje položka produkce, na straně užití pak mezispotřeba, hrubá přidaná hodnota je pak jejich rozdílem. Z důvodu ocenění produkce v základních

¹⁴ MACHKOVÁ, H. -- ČERNOHLÁVKOVÁ, E. -- SATO, A. Mezinárodní obchodní operace. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4874-0.

cenách a užití v cenách kupních, je strana zdrojů doplněna o daně, které jsou poníženy o hodnotu dotací na výrobky.

$$\text{HDP} = \text{Produkce} - \text{Mezispotřeba} + \text{Daně z produktů} - \text{Dotace na produkty}^{15}$$

3.5.2 Výdajová metoda

Výpočet HDP výdajovou metodou spočívá v součtu konečné spotřeby výrobků a služeb jednotlivých sektorů, kdy slučuje spotřební a investiční výdaje na finální produkty (nezapočítávají se meziprodukty):

$$\text{HDP} = \text{C} + \text{I} + \text{G} + \text{X}$$

C ... spotřeba domácností

I ... hrubé domácí investice

G ... výdaje státu na nákup statků

X ... saldo obchodní bilance (export - import)¹⁶

3.5.3 Důchodová metoda

Při výpočtu HDP důchodovou metodou se sčítá celková suma prvotních důchodů národního hospodářství, jedná se o náhrady zaměstnancům, daně z výroby a z dovozu, snížené o dotace a hrubý provozní přebytek a smíšený důchod, tedy čistý provozní přebytek a smíšený důchod a spotřebu fixního kapitálu.

$$\text{HDP} = \text{Náhrady zaměstnancům} + \text{Daně z výroby a z dovozu} - \text{Dotace} + \text{Čistý provozní přebytek} + \text{Čistý smíšený důchod} + \text{Spotřeba fixního kapitálu}^{17}$$

¹⁵ Český statistický úřad „*Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika*“ [online] 2015 Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

¹⁶ tamtéž

¹⁷ tamtéž

4 Zahraniční obchod České republiky

Česká republika patří mezi malé velmi otevřené ekonomiky, což ji předurčuje k aktivnímu zapojení do mezinárodních obchodů. Její ekonomický vývoj je na zahraničním obchodě přímo závislý, ovšem z druhé strany je vliv země na mezinárodní obchod malý.¹⁸ Tento fakt dokládají například data Českého statistického úřadu za rok 2018, kdy podíl České republiky na zahraničním obchodu tehdejší EU28 činil **1,9 %** z celkového objemu dovozu do EU a **1,4 %** z celkového objemu vývozních transakcí zemí tehdejší EU28. Pro uvedení těchto čísel do kontextu je vhodné porovnat tyto s podíly dalších států EU28, například Německo se podílelo **18,4 %** na celkovém objemu dovozu do EU a **27,7 %** na celkovém objemu vývozu z EU.¹⁹ Je tedy patrné, že Česká republika nemá značný vliv v celosvětovém zahraničním obchodě.

Následující tabulka zobrazuje podíl vybraných států Evropské Unie na celkovém zahraničním obchodě tehdejší EU28. Podíl jednotlivých států je zobrazen zvlášť pro dovoz a vývoz, údaje jsou počítány v procentech z dat Českého statistického úřadu za rok 2018.

Tabulka 2 Podíl vybraných členských států EU na celkovém zahraničním obchodě EU28 v roce 2018 v %

Země	Dovoz	Vývoz
Česká republika	1,9	1,4
Slovensko	0,8	0,6
Německo	18,4	27,7
Velká Británie	13,6	11,1
Itálie	8,9	10,3
Francie	8,9	10,3
Nizozemsko	15,0	8,1
Belgie	6,9	5,5

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní²⁰

¹⁸ NEŠVERA, KUBIŠTA. Aktuální otázky mezinárodního obchodu: Postavení České republiky v mezinárodním obchodě. 1. vyd. Praha: HZ Editio

¹⁹ Český statistický úřad „ZAHRANIČNÍ OBCHOD“ [online] 2020, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/92010926/370002190908.pdf/4b0b801b-45ef-4789-a905-93fec347af0e?version=1.0>

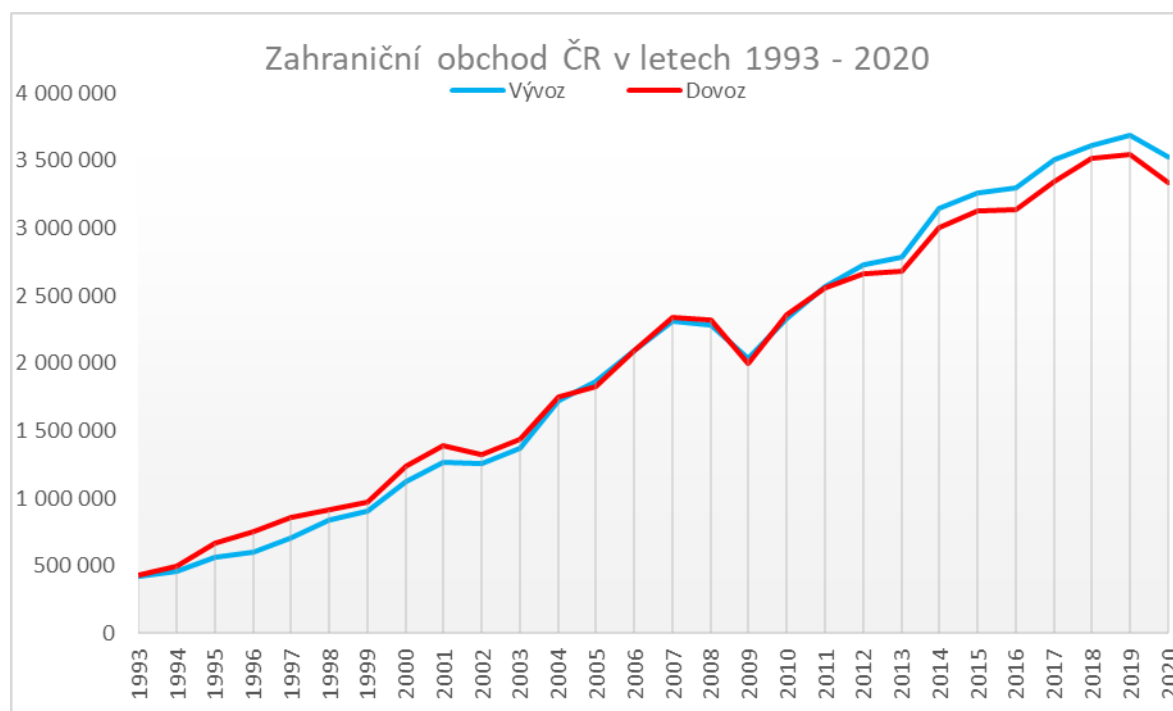
²⁰ tamtéž

4.1 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 1993–2020

Od roku 1993 vykazuje zahraniční obchod ČR rostoucí dynamiku. Hodnota obrátu zahraničního obchodu v roce 1993 byla ve výši **847 685 milionů Kč**, liberalizační kroky prováděné v rámci ekonomické transformace pak umožnily růst zahraničního obchodu, jak je patrné z grafu níže. V roce 1995 pak hodnota obrátu zahraničního obchodu dosáhla výše **1 231 911 milionů Kč**, pro srovnání se jedná o růst obrátu o **31 %**. Mezi lety 1997 až 1999 došlo ke zpomalení dynamiky růstu obrátu, ta v roce 1997 činila **212 622 mil. Kč**, v roce 1999 pak činila **133 232 mil. Kč**. K velkému skoku meziroční změny obrátu pak došlo v roce 2000, kdy tato změna dosáhla výše **481 098 mil. Kč**.

Graf č. 1 níže zobrazuje vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 1993 až 2020 členěný na vývoz a dovoz, data byla čerpána z webových stránek Českého statistického úřadu a jsou uvedena v mil. Kč.

Graf 1 Zahraniční obchod ČR ve letech 1993–2020 v mil. Kč

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní²¹

²¹ Český statistický úřad „Zahraniční obchod ČR - 1993 až 2005“ [online] 2006, dostupné z: <https://www.czso.cz/cso/czso/zahranicni-obchod-cr-1993-az-2005-j80ds3cv8n>

K největšímu propadu došlo v roce 2002, kdy dokonce došlo k meziročnímu poklesu, tj. - **73 182 mil. Kč**, propad ekonomiky v tomto roce byl globálního charakteru, který se pak v důsledku závislosti ČR promítl do domácí ekonomiky, nicméně také došlo k nepodařeným privatizačním obchodům, například společnosti ČEZ, Unipetrol, Českého Telecomu, či uhelných společností.²²

Tabulka č. 3 níže zobrazuje vývoj obratu zahraničního obchodu České republiky mezi roky 1993 až 2020. Data jsou čerpána z dat Českého statistického úřadu a jsou uvedena v mil. Kč. Tabulka je členěná dle obratu za jednotlivé roky včetně meziroční změny počítané jako:

$$\text{Meziroční změna} = t - t_{-1}.$$

Kdy t je aktuální rok a t_{-1} je rovno roku předcházejícímu.

Tabulka 3 Obrat zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč

Rok	Obrat	Meziroční změna	Rok	Obrat	Meziroční změna
1993	847 685	-	2007	4 649 555	469 251
1994	957 219	109 534	2008	4 604 032	-45 523
1995	1 231 911	274 692	2009	4 035 641	-568 391
1996	1 356 350	124 439	2010	4 690 263	654 622
1997	1 568 972	212 622	2011	5 129 905	439 642
1998	1 748 693	179 721	2012	5 387 276	257 371
1999	1 881 925	133 232	2013	5 465 939	78 663
2000	2 363 023	481 098	2014	6 152 384	686 445
2001	2 653 713	290 690	2015	6 394 965	242 581
2002	2 580 531	-73 182	2016	6 434 558	39 593
2003	2 811 653	231 122	2017	6 862 328	427 770
2004	3 471 753	660 100	2018	7 134 014	271 686
2005	3 698 548	226 795	2019	7 237 831	103 817
2006	4 180 304	481 756	2020	6 861 628	-376 203

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní²³

²² KLÍMOVÁ Jana, NOVÁKOVÁ Pavla, MF DNES „2002 - zlý rok české ekonomiky“ [online] 2002, dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/2002-zly-rok-ceske-ekonomiky.A021226_221549_ekonomika_pol

²³ Český statistický úřad „Zahraniční obchod ČR - 1993 až 2005“ [online] 2006, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-1993-az-2005-j80ds3cv8n>

V roce 2004 však můžeme pozorovat významnou změnu v trendu a rychlosti růstu zahraničního obchodu, tuto změnu je možné přisuzovat vstupu České republiky do Evropské Unie. Tuto dynamizaci je možné přisuzovat odstranění administrativních a celních bariér obchodu v rámci obchodu se státy Evropské Unie.

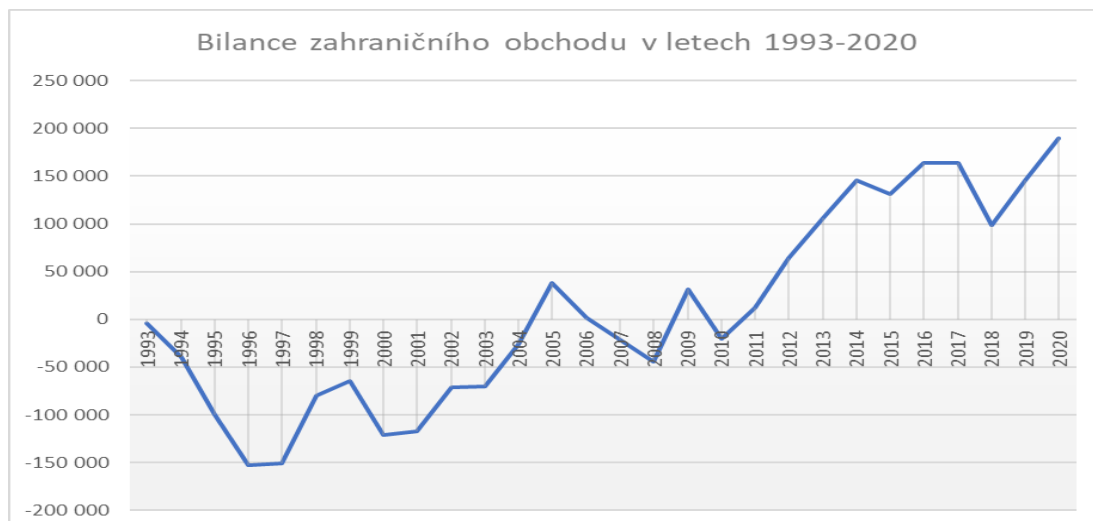
Od roku 2007 je možné pozorovat pokles mezinárodního obchodu v důsledku světové ekonomické krize způsobené krachem na americkém burzovním trhu, konkrétně krachem trhu s hypotékami vlivem rizikových hypotečních úvěrů. Recese vyvrcholila v roce 2009 meziročním propadem obratu ve výši **568 391 mil. Kč**, po tomto roce zase dochází k dlouhodobému růstu obratu mezinárodního obchodu až od roku 2020, kdy vlivem tzv. koronakrize došlo k dalšímu oslabení ekonomiky a poklesu obratu zahraničního obchodu o **376 203 mil. Kč**.

4.2 Vývoj salda běžného účtu ČR

Významným ukazatelem výkonosti ekonomiky v mezinárodním obchodě, jak již bylo zmíněno, je obchodní bilance běžného účtu, která je dána rozdílem mezi sumou vývozu a dovozu. Aktivní obchodní bilance je pozitivním a žádaným jevem.

Graf č. 2 zachycuje vývoj obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky v letech 1993 až 2020. Data jsou čerpána z údajů Českého statistického úřadu a jsou v mil. Kč.

Graf 2 Bilance zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní²⁴

Jak je možné pozorovat z grafu bilance zahraničního obchodu ČR výše, od roku 1993 byla bilance zahraničního obchodu záporná, na aktivní stranu se dostava v roce 2005, aby jí opět v roce 2007 překloupila na pasivní stranu zmiňovaná světová ekonomická krize. Od roku 2011 dochází k průběžnému růstu aktivní strany bilance, kdy tento růst prozatím neovlivnila ani současná tzv. koronakrize.

Následující tabulka č. 4 znázorňuje vývoj obchodní bilance České republiky v letech 1993 až 2020. Jednotlivé roky jsou řazeny vzestupně, první sloupec obsahuje vývoz z ČR, druhý dovoz do ČR, třetí sloupec Bilance pak zobrazuje rozdíl těchto sloupců. Data jsou čerpána z ČSÚ a jsou v mil. Kč.

²⁴ Český statistický úřad „Zahraniční obchod ČR - 1993 až 2005“ [online] 2006, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-1993-az-2005-j80ds3cv8n>

Tabulka 4 Vývoj obchodní bilance ČR v letech 1993-2020 v mil. Kč

Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance	Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance
1993	421 601	426 084	-4 483	2007	2 314 157	2 335 398	-21 241
1994	458 842	498 377	-39 535	2008	2 279 850	2 324 182	-44 332
1995	566 171	665 740	-99 569	2009	2 033 354	2 002 287	31 067
1996	601 680	754 670	-152 990	2010	2 334 842	2 355 421	-20 579
1997	709 261	859 711	-150 450	2011	2 570 941	2 558 964	11 977
1998	834 227	914 466	-80 239	2012	2 725 844	2 661 432	64 412
1999	908 756	973 169	-64 413	2013	2 786 229	2 679 710	106 519
2000	1 121 099	1 241 924	-120 825	2014	3 149 196	3 003 188	146 008
2001	1 268 149	1 385 564	-117 415	2015	3 262 971	3 131 994	130 977
2002	1 254 860	1 325 671	-70 811	2016	3 299 106	3 135 452	163 654
2003	1 370 930	1 440 723	-69 793	2017	3 512 897	3 349 431	163 466
2004	1 722 657	1 749 095	-26 438	2018	3 616 240	3 517 774	98 466
2005	1 868 586	1 829 962	38 624	2019	3 691 763	3 546 068	145 695
2006	2 091 052	2 089 252	1 800	2020	3 525 793	3 335 835	189 958

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní²⁵

Jak je patrné při porovnání grafů č. 3 a č. 4 zobrazující strukturu běžného účtu v letech 2019 a 2020 níže, největší podíl na celkovém objemu běžného účtu má obchod se zbožím, na druhém se pak objevují služby, tyto položky vykazují dlouhodobě aktivní bilanci. Při pohledu na graf platební bilance roku 2019, vidíme pasivní zůstatek na straně položky prvotních důchodů, která se skládá z náhrad zaměstnancům, důchodů z investic a ostatních prvotních důchodů. Negativního salda dosahuje položka důchodů z investic (jedná se např. o dividendy, reinvestované zisky a úroky, důchody z portfoliových investic...), konkrétně na aktivní straně dosahuje výše 182 632,5 mil. Kč, na pasivní straně pak 548 401,8 mil. Kč. V roce 2020 pak důchody z investic dosahovaly hodnoty 124 850,4 mil. Kč na aktivní straně a 246 962,0 mil. Kč na straně pasivní.²⁶

²⁵ Český statistický úřad „Zahraniční obchod ČR - 1993 až 2005“ [online] 2006, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-1993-az-2005-j80ds3cv8n>

²⁶ Česká národní banka „Statistika platební bilance“ [online] 2020, dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/

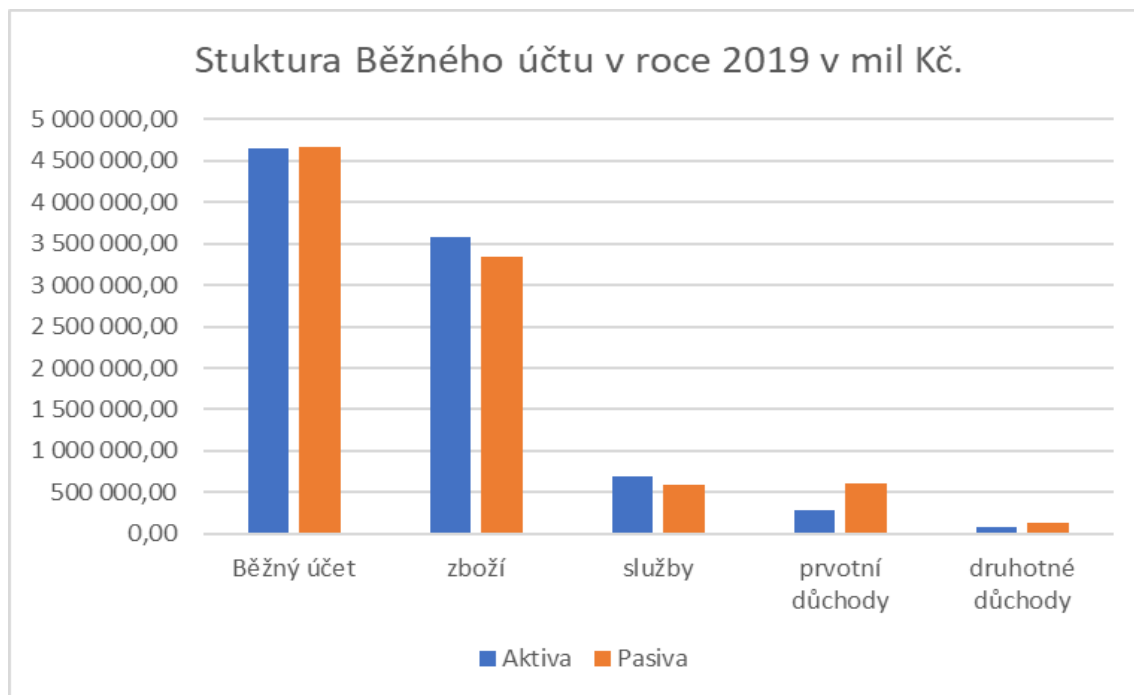
Odliv domácích dividend do zahraničí je dlouhodobý negativní efekt malé závislé ekonomiky, meziroční pokles ve výši 45 % v roce 2020 souvisí pravděpodobně s odlivem investic nadnárodních firem v rámci úsporných opatření a zadržování likvidity v souvislosti s nejistotou spjatou se světovou pandemií nemoci covid-19. Nejvíce zasaženy odlivem investic byly převážně průmyslové země, příliv investic do těchto zemí byl dokonce, dle zprávy UNCTAD²⁷, nejnižší od roku 1994. Pro uvedení informací do širších souvislostí se například příliv investic do USA snížil meziročně o 61 %, mezi další země s největším poklesem zahraničních investic pak patří Itálie, Brazílie, či Austrálie. Naopak příliv zahraničních investic zaznamenala Čína, konkrétně o 2.5 %.²⁸

Grafy č. 3 a č. 4 zobrazují podrobné členění struktury běžného účtu v letech 2019 a 2020, data jsou v mil. Kč a jsou čerpána z ČSÚ. Dohromady pak slouží k zobrazení změny této struktury v letech. Každý graf obsahuje 5 sloupců aktivní strany jednotlivých položek běžného účtu a 5 sloupců pasivní strany, jednotlivé položky jsou řazeny sestupně od největší po nejmenší.

²⁷ United Nations Conference on Trade and Development „Trade and Development Report 2020“ [online] 2020, dostupné z: <https://unctad.org/webflyer/trade-and-development-report-2020>

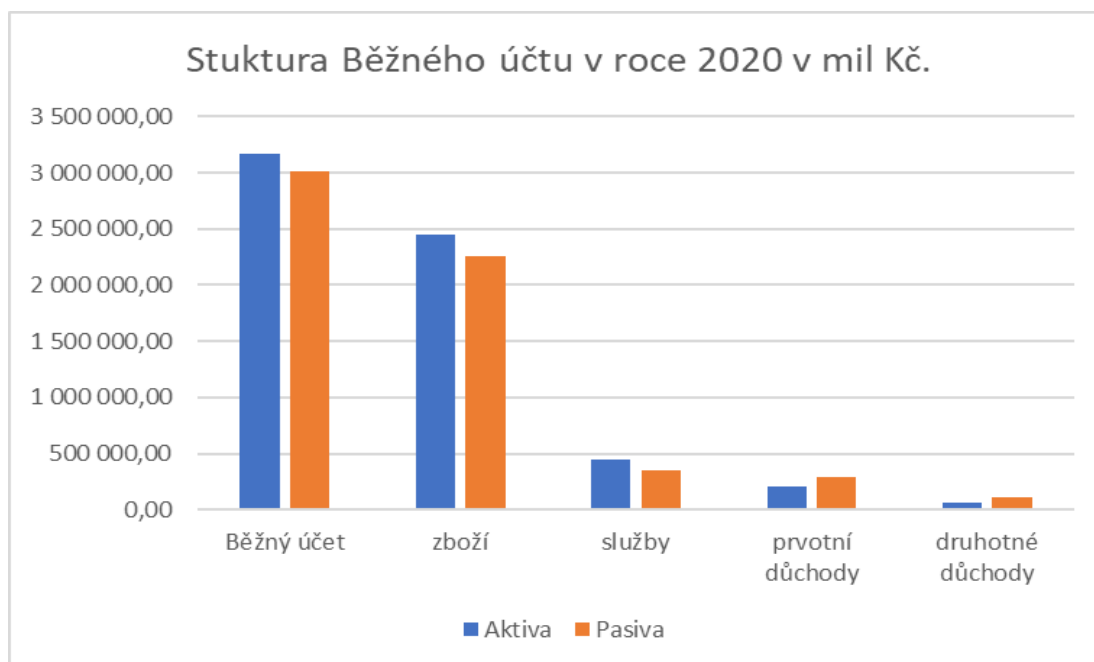
²⁸ Kolektiv autorů Investiční web „OSN: Přímé zahraniční investice v pololetí klesly o 49 procent“ [online] 2020, dostupné z: <https://www.investicniweb.cz/ekonomika-politika/osn-prime-zahranicni-investice-v-pololetii-klesly-o-49-procent>

Graf 3 Platební bilance běžného účtu v podrobném členění v roce 2019 v mil. Kč

Zdroj: ČNB 2021, zpracování vlastní²⁹

Graf 4 Platební bilance běžného účtu v podrobném členění v roce 2020 v mil. Kč

Zdroj: ČNB 2021, zpracování vlastní³⁰

²⁹ Česká národní banka „Statistika platební bilance“ [online] 2020, dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/

³⁰ tamtéž

4.3 Teritoriální a komoditní struktura zahraničního obchodu ČR

Teritoriální struktura zahraničního obchodu znázorňuje, jak proudí zboží a služby dle jednotlivých zemí, případně jednotlivých regionů, které tvoří uskupení více zemí. Vlivem globalizačních procesů může dojít k vytvoření vzájemné či jednosměrné závislosti ekonomik. Důsledkem tohoto jevu je, že menším ekonomikám, jakou je například Česká republika, hrozí závislost z pohledu hospodářských cyklů, kdy vlivem recese, či hospodářského růstu větší ekonomiky může dojít k ovlivnění vývoje této malé, závislé, ekonomiky. Ukazatel teritoriální struktury pomáhá sledovat závislosti a vzájemné propojení vybraných ekonomik s jinými.³¹

Z pohledu teritoriální struktury zahraničního obchodu České republiky mají největší podíl na hodnotách dovozu a vývozu vyspělé průmyslové státy, převážně se jedná o členské státy Evropské unie. S těmito státy Česká republika realizuje přes 80 % zahraničních obchodů. Přibližně 50 % z celkové hodnoty obratu zahraničního obchodu ČR probíhá se sousedními státy, tedy teritoriální struktura zahraničního obchodu není značně široká.

Jak bylo zmíněno v odstavci výše, tato skutečnost nese pro Českou republiku značné riziko, jelikož takto významná orientace na vymezené trhy, tedy omezené množství zahraničních ekonomik, vede k vysoké míře závislosti České republiky na ekonomických cyklech těchto ekonomik. To znamená, že jakákoliv případná krize, či negativní vývoj daných ekonomik může významně ovlivnit domácí, českou ekonomiku, a tím zapříčinit značné problémy.³² Proto by další směřování českého exportu mělo být v teritoriální diverzifikaci do více světových ekonomik, například zvýšení hodnoty exportu do ekonomik s dosavadní dlouhodobou pasivní obchodní bilancí, jako například Čína, či Ruská federace, ale také Polsko.

³¹ Lebiezík, M., Nezval, P., & Majerová, I. (2006). Světová ekonomika. Brno: Computer Press a.s.

³² Svatoš, M., et al. (2009). Zahraniční obchod. Teorie a praxe. Praha: Grada Publishing a.s.

Tabulka č. 5 zobrazuje vývoz České republiky v letech 2019 a 2020 v přeshraničním pojetí v teritoriálním členění. V prvním sloupci je zobrazena destinace vývozu, ve druhém a třetím jsou uvedena data za roky 2019 a 2020 v mil. Kč, čerpaná z ČSÚ, následující dva sloupce pak zobrazují procentuální podíl vývozu do jednotlivých států/uskupení na celkovém vývozu za jednotlivé roky vztažený k celkové hodnotě uvedené na prvním řádku, počítaný jako:

$$\text{/destinace/ : vývoz celkem} * 100$$

Tabulka 5 Vývoz ČR do vybraných zemí v roce 2019 a 2020 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Ukazatel	2019	2020	Podíl v %	
			2019	2020
Vývoz celkem	4 579 950	4 436 374	100,0	100,0
EU27_2020	3 624 555	3 526 347	79,1	79,5
Eurozóna19	2 966 956	2 877 170	64,8	64,9
mimo EU27_2020	952 427	909 171	20,8	20,5
nespecifikováno	2 968	856	0,1	0,0
Čína	56 682	61 660	1,2	1,4
Francie	235 213	208 027	5,1	4,7
Německo	1 457 741	1 444 308	31,8	32,6
Polsko	277 077	276 071	6,0	6,2
Rakousko	196 409	184 165	4,3	4,2
Ruská federace	98 798	98 843	2,2	2,2
Slovensko	346 756	337 774	7,6	7,6
Spojené království	206 195	176 936	4,5	4,0

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní³³

Aktivní bilance České republiky je tvořena zejména s EU27, a to převážně kvůli velkému objemu exportu do Německa, Slovenska, Polska, nebo také Francie. Se třetími ekonomikami však bývá obchodní bilance pasivní, ta je tvořena nejvíce dlouhodobým velkým objemem dovozu z Číny, či Ruska (ovšem zde má tento jev dle dat z roku 2020 spíše klesající tendenci), proti menšímu objemu vývozu z České republiky.

³³ Český statistický úřad „*Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020*“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

V souhrnu však ČR vykazuje aktivní bilanci zahraničního obchodu, a to i v dlouhodobém horizontu, což je pro ekonomiku pozitivním jevem. Objem vývozu v roce 2020 dosáhl, dle aktuálních dat ČSÚ, výše 4,44 bilionu Kč, což je o 0,14 bilionu Kč méně než v roce 2019, tedy meziroční pokles zhruba 3 %.

Tabulka č. 6 zobrazuje dovoz České republiky v letech 2019 a 2020 v přeshraničním pojetí v teritoriálním členění. V prvním sloupci je uvedena destinace, z které je zboží dovezeno, ve druhém a třetím jsou uvedena data za roky 2019 a 2020 v mil. Kč, čerpaná z ČSÚ, následující dva sloupce pak zobrazují procentuální podíl dovozu do jednotlivých států/uskupení na celkovém dovozu za jednotlivé roky vztažený k celkové hodnotě uvedené na prvním řádku, počítaný jako:

$$\text{/destinace/ : dovoz celkem} * 100$$

Tabulka 6 Dovozy ČR z vybraných zemí v roce 2019 a 2020 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Ukazatel	2019	2020	Podíl v %	
			2019	2020
Dovoz celkem	4 118 560	3 942 167	100,0	100,0
EU27_2020	2 504 458	2 333 334	60,8	59,2
Eurozóna19	1 950 433	1 787 347	47,4	45,3
mimo EU27_2020	1 592 212	1 588 284	38,7	40,3
nespecifikováno	21 889	20 548	0,5	0,5
Čína	650 259	713 970	15,8	18,1
Francie	127 250	113 723	3,1	2,9
Německo	1 012 434	916 356	24,6	23,2
Polsko	314 692	310 110	7,6	7,9
Rakousko	115 213	106 321	2,8	2,7
Ruská federace	115 087	67 225	2,8	1,7
Slovensko	181 076	161 979	4,4	4,1
Spojené království	68 362	65 357	1,7	1,7

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní³⁴

³⁴ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

Podíl objemu exportu mimo státy EU dosáhl v roce 2020 20,5 %, ovšem objem importu z těchto států dosáhl hodnoty 40,3 %, tedy téměř hodnoty dvojnásobné. To je převážně důsledkem obchodních transakcí s Čínou, na které je Česká republika podstatně závislá z pohledu importu. Celkový dovoz v roce 2020 dosáhl hodnoty 3,94 bilionu Kč, což je o 0,18 bilionu Kč méně než v roce 2019, tedy meziroční pokles o téměř 9 %.

Tabulka č. 7 znázorňuje hlavní zahraničně obchodní partnery České republiky z pohledu objemu vývozu z ČR v roce 2020. Jednotlivé státy jsou řazeny od státu s největším objemem vývozu z ČR po stát s nejmenším objemem vývozu z ČR. V prvním sloupci je uvedeno pořadí, ve druhém název státu, třetí sloupec uvádí hodnotu vývozu do daného státu v mil. Kč, čtvrtý sloupec podíl této hodnoty na celkové hodnotě vývozu v % a sloupec index pak zobrazuje změnu oproti roku předešlému počítaný jako:

$$t : t_{-1} * 100$$

Tabulka 7 Hlavní zahraniční obchodní partneři ČR v roce 2020 z pohledu vývozu v mil. CZK

Pořadí	Stát	Vývoz		
		v mil. CZK	v %	index
1.	Německo	1 444 308	32,6	99,1
2.	Slovensko	337 774	7,6	97,4
3.	Polsko	276 071	6,2	99,6
4.	Francie	208 027	4,7	88,4
5.	Rakousko	184 165	4,2	93,8
6.	Nizozemsko	183 723	4,1	106,1
7.	Spojené království	176 936	4	85,8
8.	Itálie	171 195	3,9	98,2
9.	Maďarsko	145 273	3,3	97,4
10.	Španělsko	115 331	2,6	78,6
11.	Spojené státy	104 329	2,4	98
12.	Ruská federace	98 843	2,2	100
13.	Belgie	92 989	2,1	97,3
14.	Švédsko	72 085	1,6	96,2
15.	Rumunsko	68 999	1,6	97,7
16.	Čína	61 660	1,4	108,8
	Celkem	4 436 374	100	96,9

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní³⁵

Tabulka č. 8 znázorňuje hlavní zahraničně obchodní partnery České republiky z pohledu objemu dovozu do ČR v roce 2020. Jednotlivé státy jsou řazeny od státu s největším objemem dovozu do ČR po stát s nejmenším objemem dovozu do ČR. V prvním sloupci je uvedeno pořadí, ve druhém název státu, třetí sloupec uvádí hodnotu dovozu z daného státu v mil. Kč, čtvrtý sloupec podíl této hodnoty na celkové hodnotě vývozu v % a sloupec index pak zobrazuje změnu oproti roku předešlému počítaný jako:

$$t : t_{-1} * 100$$

³⁵ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

Tabulka 8 Hlavní zahraniční obchodní partneři ČR v roce 2020 z pohledu dovozu v mil. CZK

Pořadí	Stát	Dovoz		
		v mil. CZK	v %	index
1.	Německo	916 356	23,2	90,5
2.	Čína	713 970	18,1	109,8
3.	Polsko	310 110	7,9	98,5
4.	Slovensko	161 979	4,1	89,5
5.	Itálie	159 267	4	94,3
6.	Nizozemsko	114 844	2,9	96,5
7.	Francie	113 723	2,9	89,4
8.	Rakousko	106 321	2,7	92,3
9.	Maďarsko	101 739	2,6	104,1
10.	Spojené státy	99 581	2,5	92,5
11.	Korejská republika	91 146	2,3	104,7
12.	Španělsko	70 073	1,8	98,9
13.	Ruská federace	67 225	1,7	58,4
14.	Japonsko	66 700	1,7	94,6
15.	Spojené království	65 357	1,7	95,6
16.	Belgie	60 194	1,5	90,7
	Celkem	3 942 167	100	95,7

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní³⁶

Jak je patrné z tabulek výše, nejvýznamnějším obchodním partnerem České republiky je Německo, které je na prvním místě jak v případě exportu (s podílem 32,6 %), tak i importu (s podílem 23,2 %). Mezi další důležité partnery se pak v případě exportu řadí Slovensko, Polsko, či Francie a Rakousko. V případě importu se jedná především o Čínu, Polsko a Slovensko. Z dostupných dat je pak patrná již zmiňovaná dominance zemí Evropské unie.

³⁶ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

4.4 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR

Analýza komoditní struktury zahraničního obchodu ČR vychází především ze statistického členění, dle již zmiňované obchodní klasifikace SITC, přičemž se zabývá změnami ve struktuře zahraničních obchodů.

4.4.1 Komoditní struktura vývozu

Při pohledu do historie je patrné, že komoditní struktura zahraničního obchodu České republiky byla široká a nedosahovala dostatečné specializace ve výrobě – součástí exportních obchodů byl velmi rozsáhlý sortiment. V čase pak postupně docházelo skrze liberalizační a integrační procesy k oslabení konkurenceschopnosti domácích exportérů zboží, a proto tuzemské podniky pomalu začaly soustředit na svou výrobu na komodity s vyšší přidanou hodnotou, konkrétně pak na stroje a dopravní prostředky.³⁷

V současné době tvoří více než **58 %** z celkové sumy **4 436 374 mil. Kč**, dle aktuálních údajů ČSÚ za rok 2020, všech exportních transakcí zahraničního obchodu ČR právě obchod se stroji a dopravními prostředky. Na druhém místě je pak vývoz polotovarů a materiálů (**13 %** dle dat ČSÚ), dále pak průmyslové spotřební zboží a chemické výrobky. Nejmenší podíl na celkovém objemu exportních obchodů mají živočišné a rostlinné oleje, a to **2 %** z celkového objemu. Růst vývozu zboží tohoto odvětví není v budoucnu pravděpodobný, stejně jako růst exportu minerálních paliv a maziv, které dlouhodobě dosahují záporné bilance.³⁸

Následující tabulka zobrazuje strukturu exportu České republiky dle standardní mezinárodní klasifikace zboží v letech 2019 a 2020. První sloupec uvádí jednotlivé třídy SITC, druhý a třetí sloupec uvádí hodnoty exportu dané klasifikace zboží za jednotlivé roky v mil. Kč, poslední dva sloupce pak uvádí podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu vývozu v %. Data jsou čerpána z ČSÚ.

³⁷ Svatoš, M., et al. (2009). Zahraniční obchod. Teorie a praxe. Praha: Grada Publishing a.s.

³⁸ Tamtéž

Tabulka 9 Zahraniční obchod ČR – export – v letech 2019 a 2020 podle tříd SITC v mil. Kč,

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	2019	2020	Podíl v %	
			2019	2020
Celkem	4 579 950	4 436 374	100,0	100,0
0 potraviny a živá zvířata	140 529	153 167	3,5	3,1
1 nápoje a tabák	35 968	39 303	0,9	0,8
2 suroviny nepoživatelné	96 447	93 228	2,1	2,1
3 minerální paliva, maziva	84 253	56 523	1,3	1,8
4 živočišné a rostlinné oleje	8 833	8 997	0,2	0,2
5 chemické výrobky	298 767	306 149	6,9	6,5
6 polotovary a materiály	647 284	615 726	13,9	14,1
7 stroje a dopravní prostředky	2 696 907	2 598 984	58,6	58,9
8 průmyslové spotřební zboží	555 987	547 208	12,3	12,1
9 komodity nezatříděné	14 975	17 090	0,4	0,3

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní³⁹

Česká republika je relativně úzce zaměřena, co se týče exportu zboží. Podstatná část těchto obchodů je koncentrována do několika málo skupin, kde převažují zejména průmyslové produkty. Tato skutečnost je, stejně jako úzce zaměřená teritoriální struktura, rizikem a není vhodná pro stabilní dlouhodobý ekonomický vývoj. A to z důvodu, že takto vysoká soustředěnost exportu, kdy marginální podíl na HDP má pouze několik málo segmentů domácí ekonomiky, které jsou zároveň hlavními pilíři vývozu, představuje velmi vysoké riziko, že v případě jakéhokoliv narušení některého z klíčových sektorů ekonomiky, může dojít k ohrožení celé ekonomiky – Česká republika se tak stává velmi zranitelnou.⁴⁰

4.4.2 Komoditní struktura dovozu

Při pohledu na tabulku níže je patrné, že i v případě dovozu dominují zahraničnímu obchodu stroje a dopravní prostředky, konkrétně **49,7 %**, s dlouhou přestávkou pak se **14,8 %** následují polotovary a minerály, průmyslové spotřební zboží (11,8 %) a chemické výrobky (také 11,8 %).

³⁹ Český statistický úřad „*Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020*“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

⁴⁰ Svatoš, M., et al. (2009). *Zahraniční obchod. Teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s.

Následující tabulka zobrazuje strukturu importu do České republiky dle standardní mezinárodní klasifikace zboží v letech 2019 a 2020. První sloupec uvádí jednotlivé třídy SITC, druhý a třetí sloupec uvádí hodnoty importu dané klasifikace zboží za jednotlivé roky v mil. Kč, poslední dva sloupce pak uvádí podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu dovozu v %. Data jsou čerpána z ČSÚ.

Tabulka 10 Zahraniční obchod ČR – import – v letech 2019 a 2020 podle tříd SITC v mil. Kč

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	2019	2020	Podíl v %	
			2019	2020
Celkem	4 118 560	3 942 167	100,0	100,0
0 potraviny a živá zvířata	188 032	194 501	4,6	4,9
1 nápoje a tabák	31 817	29 115	0,8	0,7
2 suroviny nepoživatelné	80 691	74 456	2,0	1,9
3 minerální paliva, maziva	223 973	143 762	5,4	3,6
4 živočišné a rostlinné oleje	6 645	6 700	0,2	0,2
5 chemické výrobky	460 650	465 940	11,2	11,8
6 polotovary a materiály	640 768	585 224	15,6	14,8
7 stroje a dopravní prostředky	1 985 268	1 957 897	48,2	49,7
8 průmyslové spotřební zboží	485 282	466 749	11,8	11,8
9 komodity nezatříděné	15 433	17 823	0,4	0,5

Zdroj: ČSÚ 2020, zpracování vlastní⁴¹

Komoditní struktura dovozu obsahuje menší koncentraci, než je tomu u vývozu, nicméně i přes to jsou si obě struktury velmi podobné, a i zde dominují s hlavním podílem na celkové hodnotě všech dovozních operací obchody se stroji a dopravními prostředky a dalšími průmyslově zpracovávanými produkty.

V případě přihlédnutí k bilanci komoditní struktury zahraničního obchodu České republiky je patrná aktivní bilance zejména v obchodních transakcích se stroji a dopravními prostředky a dalším průmyslově zpracovávaným zbožím.

⁴¹ Český statistický úřad „*Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020*“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

Největší rozdíl mezi importem a exportem je pak pozorován v obchodech se zbožím klasifikace 3 minerální paliva a maziva a klasifikace 5 chemické výrobky, kde je saldo bilance pasivní. V případě minerálních paliv a maziv je pak nejmarkantnější meziroční propad z pohledu dovozu, kdy v roce 2019 byla celková suma dovozu zboží této klasifikace **223 973 mil Kč**, zatím co v roce 2020 činila celková suma **143 762 mil Kč**, což činí meziroční propad o téměř **40 %**.

4.5 Vývoj HDP České republiky

Následující tabulky č. 11 a č 12 znázorňují vývoj hrubého domácího produktu mezi 1993–2020 vypočítaný výrobní metodou v miliardách Kč. Dále se zde objevují položky výpočtu hrubého domácího produktu dle metodiky výpočtu ČSÚ, tedy produkce, mezispotřeba a daně z produktů očištěné o dotace z produktů. V posledním sloupci je pak znázorněna meziroční změna v %, vypočítaná jako:

$$\text{Meziroční změna v \%} = t - t_{-1}/t_{-1} * 100.$$

Kdy t je současné období a t-1 je období předešlé. Při aplikaci stejného vzorce meziroční změny na roky 1993 a 2020 lze zjistit, že oproti roku 1993 došlo k růstu HDP o **368,79 %** v roce 2020.

Tabulka 11 Vývoj HDP ČR mezi lety 1993–2006 v mld. Kč

Rok	Položka				
	Produkce	Mezispotřeba	Daně z produktů - dotace	Hrubý domácí produkt	Meziroční změna v %
1993	2683,793	1602,926	124,463	1205,330	-
1994	2966,107	1729,497	139,241	1375,851	14,15
1995	3471,039	2020,694	145,961	1596,306	16,02
1996	3913,639	2253,570	169,186	1829,255	14,59
1997	4352,291	2556,551	175,284	1971,024	7,75
1998	4714,369	2746,865	189,120	2156,624	9,42
1999	4857,972	2811,897	206,908	2252,983	4,47
2000	5311,061	3137,265	212,493	2386,289	5,92
2001	5774,300	3420,469	225,295	2579,126	8,08
2002	5963,693	3502,991	230,280	2690,982	4,34
2003	6426,914	3845,768	242,306	2823,452	4,92
2004	7060,937	4272,994	291,264	3079,207	9,06
2005	7500,391	4528,838	314,048	3285,601	6,70
2006	8371,141	5161,935	321,675	3530,881	7,47

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní⁴²

Z tabulek je patrné, že od roku 1993 má HDP růstovou tendenci, přerušenu propadem v roce 2009 jako důsledek světové hospodářské krize a v roce 2020 pandemií onemocnění COVID-19. Rychlý růst v prvních letech je způsoben liberalizačními opatřeními v rámci ekonomické transformace ČR.

⁴² Český statistický úřad: Databáze národních účtů „HDP Výrobní metoda“ [online] 2021, dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod

Tabulka 12 Vývoj HDP ČR mezi lety 2007–2020 v mld. Kč

Rok	Položka				
	Produkce	Mezispotřeba	Daně z produktů - dotace	Hrubý domácí produkt	Meziroční změna v %
2007	9237,239	5741,909	364,203	3859,533	9,31
2008	9616,095	5948,131	374,896	4042,860	4,75
2009	8863,413	5285,354	376,261	3954,320	-2,19
2010	9270,576	5657,048	379,342	3992,870	0,97
2011	9696,367	6027,464	393,420	4062,323	1,74
2012	9628,094	5950,582	411,400	4088,912	0,65
2013	9668,079	5955,064	429,796	4142,811	1,32
2014	10189,908	6259,332	415,190	4345,766	4,90
2015	10634,751	6469,577	460,204	4625,378	6,43
2016	10825,337	6510,618	482,154	4796,873	3,71
2017	11596,013	7003,393	518,123	5110,743	6,54
2018	12267,961	7392,942	534,646	5409,665	5,85
2019	12867,944	7678,278	559,139	5748,805	6,27
2020	12324,644	7195,696	521,552	5650,500	-1,71

Zdroj: ČSÚ 2021, zpracování vlastní⁴³

Propad v roce 2020 byl nejhlubším v historii ekonomiky samostatné ČR. Tento propad byl způsoben změnou spotřeby domácností, investičními výdaji, ale také poklesem zahraniční poptávky. Růst pak zaznamenaly především výdaje vládních institucí. Nejvyšší poklesy pak zaznamenaly obchod, doprava, ubytování a pohostinství a služby.⁴⁴

4.5.1 Srovnání vývoje HDP ČR

Pro zasazení HDP do zahraničního kontextu je vhodné využít HDP per capita tedy HDP přepočítané na obyvatele, které se počítá jako poměr reálného HDP k průměrné populaci konkrétního roku. HDP měří hodnotu celkové konečné produkce zboží a služeb

⁴³ Český statistický úřad: Databáze národních účtů „HDP Výrobní metoda“ [online] 2021, dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod

⁴⁴ KURZY.CZ „HDP 2021, vývoj HDP v ČR“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/hdp/>

produkováných ekonomikou v určitém časovém období. Zahrnuje zboží a služby, tvořené různými sektory a produkty, které vyrábí vládní instituce a neziskové organizace.

Jedná se o měřítko ekonomické aktivity, které se také může aplikovat pro měření vývoje životní úrovně obyvatel konkrétní země. Jedná se však o částečně zkreslenou míru ekonomického blahobytu, a to z důvodu, že HDP nezahrnuje například neplacené práce v domácnosti, ani nebere v úvahu negativní dopady ekonomické činnosti, jako je například zhoršování životního prostředí.⁴⁵

Následující tabulky č. 13 a č. 14 znázorňují vývoj HDP per capita ve vybraných státech a EU od roku 2000 do roku 2020, z dat dostupných z Eurostatu, v jednotkách EUR. Pro přehlednost je znázorněn vývoj vždy mezi dvěma roky.

Z tabulek je patrný značný stabilní růst HDP napříč zeměmi. Česká republika dosahovala zrychleného růstu HDP po vstupu do Evropské Unie v roce 2004 a dosahuje zhruba 50 % – 65 % HDP EU27 v roce 2020. Z vybraných zemí je patrný hospodářský blahobyť Švýcarska, které tradičně dosahuje HDP na obyvatele více než dvojnásobného oproti zemím EU27.

Z dostupných dat zatím není patrný vliv odstoupení Spojeného království z EU na její HDP. Tento jev bude pozorovatelný až v čase. Nicméně z prvních čerstvých dat se dá pozorovat vliv počátku pandemie COVID-19, kdy došlo k propadu napříč zeměmi EU i mimo ni.

⁴⁵ EUROSTAT „*Real GDP per capita*“ [online] 2021, dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sdg_08_10

Tabulka 13 Vývoj HDP per capita v EUR vybraných zemích od roku 2000 do roku 2008

Země	Rok				
	2000	2002	2004	2006	2008
EU27	22 460	23 090	23 700	24 810	25 580
Eurozóna19	26 490	27 090	27 580	28 660	29 330
ČR	11 230	11 830	12 840	14 530	15 500
Německo	28 910	29 290	29 470	30 930	32 320
Francie	28 930	29 410	30 050	30 850	31 310
Itálie	27 430	27 960	28 030	28 480	28 230
Maďarsko	7 910	8 670	9 510	10 340	10 510
Nizozemsko	35 060	35 460	35 920	37 780	39 810
Rakousko	31 710	32 360	33 200	34 700	36 280
Polsko	6 450	6 670	7 260	7 980	8 910
Slovensko	7 780	8 420	9 350	10 800	12 600
Švýcarsko	52 080	52 260	52 970	56 000	58 620
Spojené království	27 130	28 250	29 560	30 810	30 940

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁴⁶

Jak je z tabulek patrné, napříč zeměmi dochází k lineárnímu růstu, nejprogresivnější růst je možné zaznamenat u Rakouska, které ovšem taky vykazuje jeden z nejvyšších propadů v roce 2020, společně s Francií, či Itálií. V historii HDP Itálie je možné pozorovat od roku 2009 výkyvy, způsobené pravděpodobně vysokou zadlužeností země (druhá nejvyšší zadluženost po Řecku) a dluhovou krizí Eurozóny. Zajímavým jevem je pak při pohledu do tabulky níže, že v případě Maďarska došlo v roce 2020 jen k malému poklesu HDP na obyvatele a Polsko dokonce dosahuje v roce 2020 růstu HDP na obyvatele, kdy toto dosáhlo výše **12 660** EUR/obyvatel, Česká republika pak dosahuje v roce 2020 **17 260** EUR/obyvatel.

⁴⁶ EUROSTAT Table „Real GDP per capita“ [online] 2021, dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en

Tabulka 14 Vývoj HDP per capita v EUR vybraných zemích od roku 2010 do roku 2020

Země	Rok					
	2010	2012	2014	2016	2018	2020
EU27	24 890	25 080	25 390	26 380	27 600	26 220
Eurozóna19	28 460	28 540	28 740	29 690	30 900	29 100
ČR	15 020	15 170	15 480	16 670	17 990	17 260
Německo	31 940	33 280	33 920	34 610	35 720	34 060
Francie	30 690	31 160	31 320	31 770	32 860	30 480
Itálie	26 930	26 090	25 420	26 020	26 780	24 640
Maďarsko	9 960	10 090	10 770	11 480	12 680	12 630
Nizozemsko	38 470	38 340	38 580	39 810	41 450	40 070
Rakousko	35 390	36 390	36 130	36 390	37 800	35 490
Polsko	9 400	9 980	10 440	11 240	12 420	12 660
Slovensko	12 560	13 220	13 630	14 550	15 520	15 010
Švýcarsko	58 170	58 820	59 920	60 780	62 550	60 500
Spojené království	29 830	30 190	31 290	32 060	32 640	-

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁴⁷

Pro zasazení ještě do užšího kontextu je možné použít srovnání HDP dle parity kupní síly (PPS), jak je znázorněno v **tabulce č. 15** níže, která zobrazuje vývoj HDP v PPS od roku 2009 do roku 2019, jelikož data za rok 2020 zatím nejsou dostupná, tyto byly čerpány z veřejně přístupných stránek EUROSTATU. HDP v PPS je definováno jako hodnota veškerého vyrobeného zboží a služeb snižená o hodnotu jakéhokoli zboží nebo služeb použitých při jejich tvorbě. Objemový index HDP na obyvatele ve standardech kupní síly (PPS) se vyjadřuje ve vztahu k průměru Evropské unie nastavenému na rovných 100. Pokud je index země vyšší než 100, je úroveň HDP této země na osobu vyšší než Průměr EU a naopak. Základní údaje jsou vyjádřeny v PPS, tedy Společné měně, která eliminuje rozdíly v cenových hladinách mezi zeměmi a umožňuje smysluplné objemové srovnání HDP mezi zeměmi. Index vypočítaný z údajů PPS a vyjádřený s ohledem na EU27_2020 = 100 je určen spíše pro srovnání mezi zeměmi než pro časová srovnání.

⁴⁷ EUROSTAT Table „Real GDP per capita“ [online] 2021, dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en

Tabulka 15 Vývoj HDP per capita v PPS vybraných zemích od roku 2009 do roku 2019

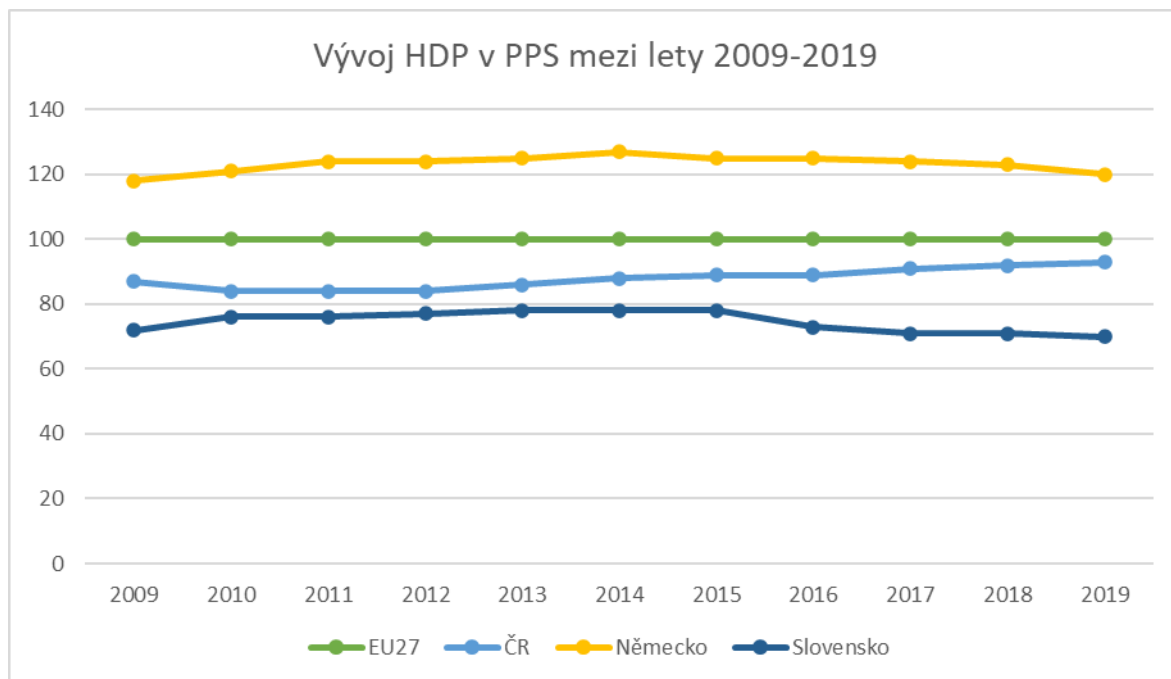
Země	Rok										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna19	110	109	109	108	108	108	108	107	107	107	106
ČR	87	84	84	84	86	88	89	89	91	92	93
Německo	118	121	124	124	125	127	125	125	124	123	120
Francie	109	109	109	108	110	108	107	106	104	104	106
Itálie	108	106	105	103	100	98	97	98	98	97	96
Maďarsko	65	66	67	67	68	69	70	69	69	71	73
Nizozemsko	140	137	135	136	137	133	132	129	129	130	128
Rakousko	128	128	129	133	133	132	131	130	127	128	126
Polsko	60	63	66	67	67	68	69	69	70	71	73
Slovensko	72	76	76	77	78	78	78	73	71	71	70
Švýcarsko	167	166	169	172	173	173	173	168	162	161	158
Spojené království	110	111	108	110	111	111	111	109	107	106	104

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁴⁸

Graf č. 5 níže zobrazuje data EUROSTATU z tabulky výše, tedy vývoj HDP v PPS v letech 2009–2019 Evropské Unie a vybraných zemí. EU27 vykazuje hodnotu 100, jak je patrné, Německo osciluje nad hranicí 120, tedy je cca o 20 bodů nad průměrem Evropské Unie. Z hodnoty PPS je patrné, že přesto, že hodnota HDP na obyvatele v EUR stále roste, kupní síla dle parity klesá, jako je tomu v případě zejména Slovenska. HDP na obyvatele v případě České republiky roste jak v případě vyjádření v EUR, tak i v případě vyjádření v PPS a pomalu se blíží hodnotě průměru Evropské Unie.

⁴⁸ EUROSTAT Table „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>

Graf 5 Vývoj HDP per capita v PPS vybraných zemích od roku 2009 do roku 2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁴⁹

4.6 Významní zahraničně obchodní partneri ČR

Následující kapitola se blíže věnuje nejvýznamnějším zahraničně obchodním partnerům České republiky. Konkrétně se jedná o Německo, Slovensko, Polsko a z důvodů současného vývoje zahraničního obchodu také Čína.

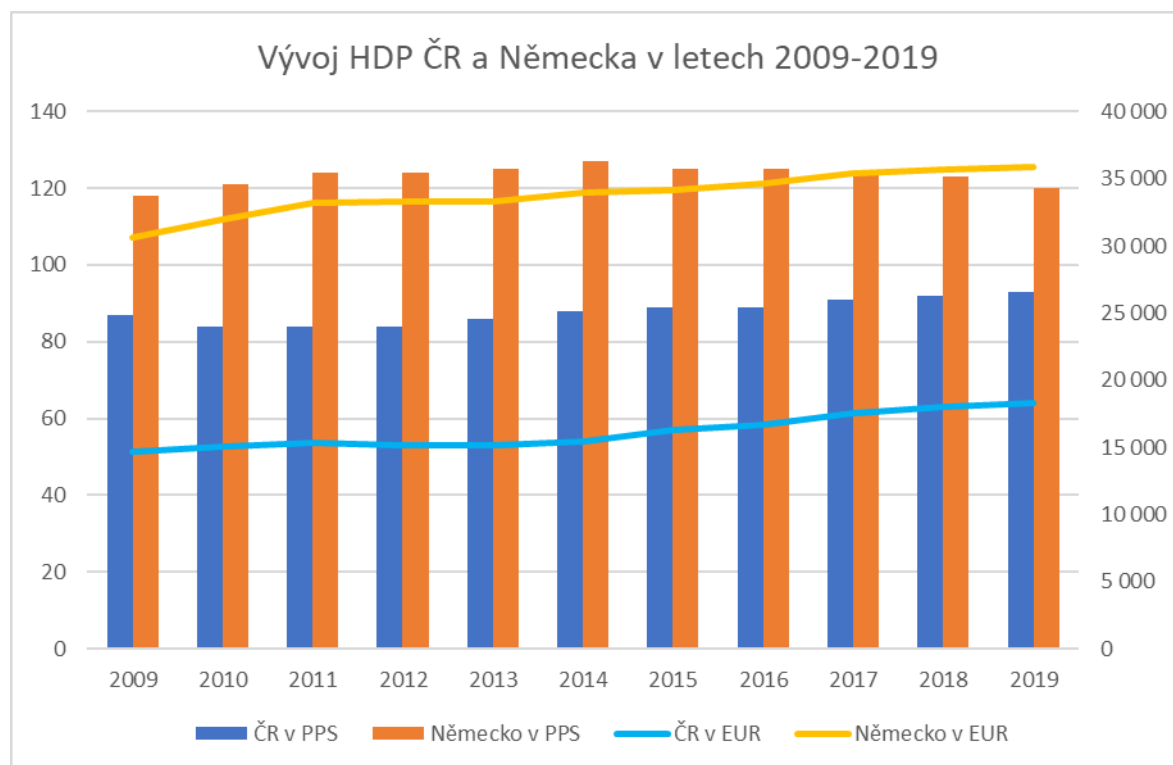
4.6.1 Německo

Německo, respektive Spolková republika Německo, je zajisté nejvýznamnějším zahraničně obchodním partnerem České republiky. V roce 2020 tvořil téměř třetinu celkového objemu (konkrétně **32,6 %**, viz tabulka č. 7) všech exportních obchodů vývoz do Německa. Na celkovém objemu dovozu má pak import z Německa podíl ve výši **23,2 %** (viz tabulka č. 8). V běžných cenách dosáhly tyto hodnoty výše **1 444 308 mil. Kč** v případě vývozu a **916 356 mil. Kč** v případě dovozu.

⁴⁹ EUROSTAT Table „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>

Následující graf zobrazuje vývoj HDP České republiky a Německa v letech 2009–2019. Na levé ose Y jsou zobrazeny hodnoty v PPS, na pravé ose Y pak hodnoty v EUR, přepočítané na obyvatele. Data použitá v grafu vycházejí z hodnot EUROSTATU uvedených v tabulkách č. 13, 14 a 15.

Graf 6 Vývoj HDP ČR a Německa v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁵⁰

Z grafu lze vypožorovat, že zatímco ČR se v PPS drží pod Evropským průměrem, Německo je stabilně nad ním, nicméně u v případě České republiky pozorujeme postupný růst, zatímco v Německého HDP v PPS dochází od roku 2016 k poklesu, i přes to, že při pohledu na HPD v EUR na osobu lze zaznamenat postupný růst, jak u ČR, tak u Německa.

⁵⁰ EUROSTAT „Real GDP per capita“ a „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

Tabulka č. 16 zobrazuje pohyb zboží přes hranice v běžných cenách, v mil. Kč, podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu vývozu a dovozu v %, Index počítaný jako zvýšení oproti předchozímu roku, kdy stejné období předchozího roku = 100 a bilanci, tedy rozdíl mezi vývozem a dovozem. Data jsou čerpána z ČSÚ.

Tabulka 16 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Německem v roce 2020 v mil. Kč

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	Vývoz	Dovoz	Podíl v %		Index		Bilance
			vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	
Celkem	1 444 308	916 356	100,0	100,0	99,1	90,5	527 952
0 potraviny a živá zvířata	38 707	48 570	2,7	5,3	126,3	106,1	-9 863
1 nápoje a tabák	4 635	4 984	0,3	0,5	129,9	94,9	-350
2 suroviny nepoživatelné	25 203	10 655	1,7	1,2	91,6	92,3	14 548
3 minerální paliva, maziva	14 777	29 691	1,0	3,2	62,9	73,7	-14 914
4 živočišné a rostlinné oleje	2 123	1 299	0,1	0,1	116,2	114,3	824
5 chemické výrobky	68 426	121 218	4,7	13,2	102,0	98,6	-52 792
6 polotovary a materiály	198 327	162 015	13,7	17,7	98,2	86,6	36 312
7 stroje a dopravní prostředky	887 656	436 618	61,5	47,6	99,7	90,1	451 038
8 průmyslové spotřební zboží	202 246	100 340	14,0	10,9	97,0	90,6	101 905
9 komodity nezatříděné	2 208	966	0,2	0,1	96,4	34,0	1 243

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵¹

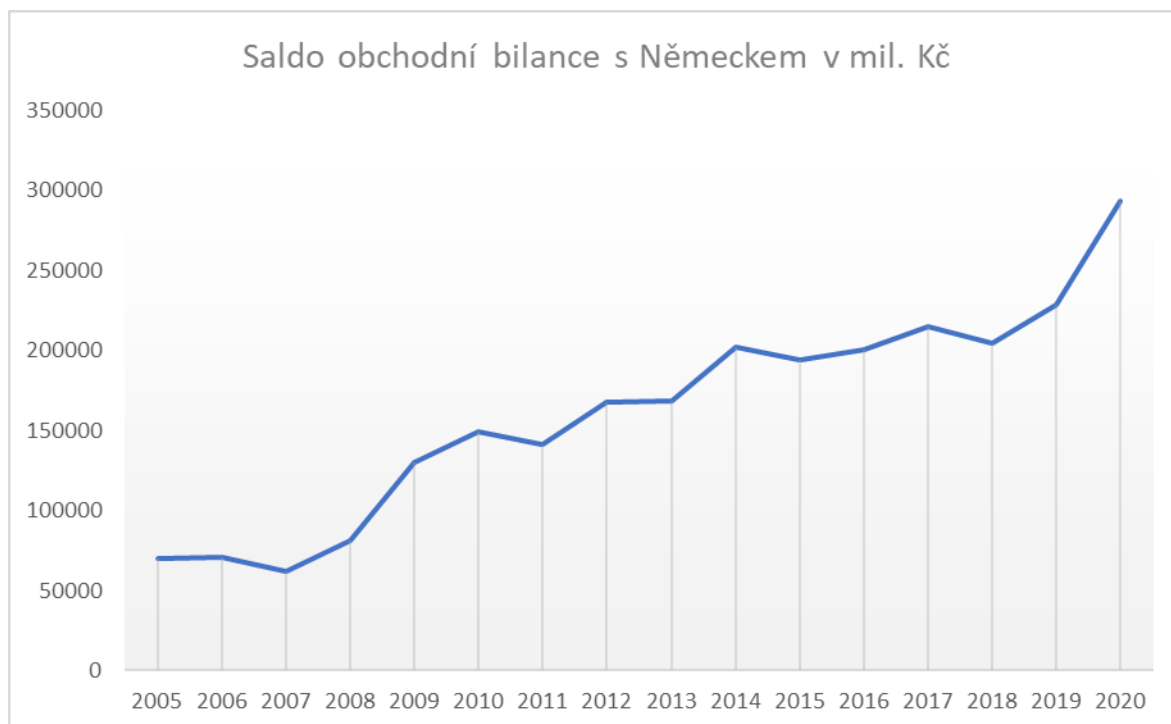
Z tabulky výše je patrné, že oproti roku 2019 došlo k poklesu dovozu i vývozu do Německa, ovšem vývoz klesl o necelé 1 %. S Německem si Česká republika dlouhodobě udržuje aktivní bilanci zahraničního obchodu, v roce 2019 dosáhla výše **527 952** milionu Kč. Nejvyšší podíl jak na exportu, tak i importu má třída 7 stroje a dopravní prostředky, konkrétně **61,5 %** celkového exportu do Německa a **47,6 %** importu z Německa, v běžných cenách se pak jedná

⁵¹ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR – měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

o. 887 656 mil. Kč vývozu a 436 618 mil. Kč dovozu. Na druhém místě je pak průmyslové spotřební zboží a na třetím polotovary a materiály.

Následující graf zobrazuje vývoj bilance zahraničního obchodu České republiky s Německem od roku 2005 do roku 2020 v běžných cenách v mil. Kč. Zdrojová data jsou čerpána z ČSÚ.

Graf 7 Vývoj obchodní bilance ČR s Německem v mil. Kč v letech 2005–2020

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵²

Z grafu výše je patrný růst obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky s Německem, kdy tato v roce 2005 dosahovala výše **69 645 mil. Kč**, v roce 2020 pak dosáhla výše **293 574 mil. Kč**, což činí růst o **322 %**.

4.6.2 Polsko

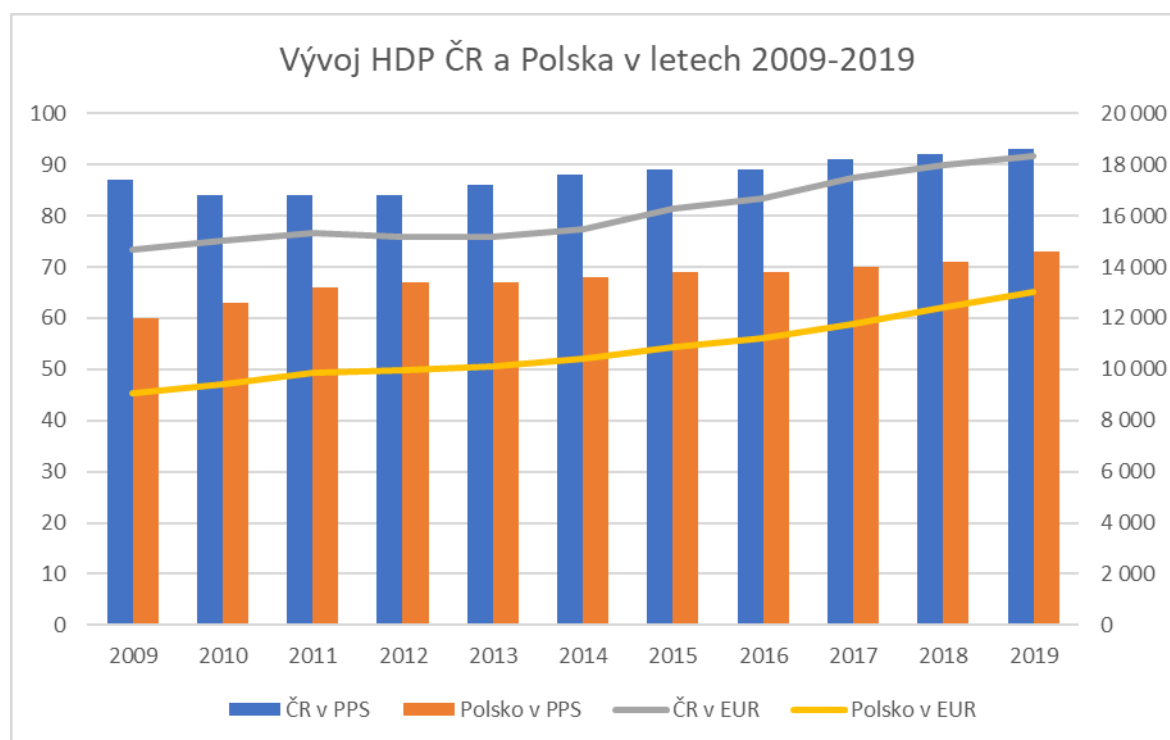
Polsko jako sousedící stát České republiky je dalším významným zahraničně obchodním partnerem. V roce 2020 bylo Polsko 3. zemí s největším podílem exportu z celkového objemu exportu ČR, kdy tento dosáhl hodnoty **276 071 mil. Kč**, na celkovém objemu exportu ČR má

⁵² Český statistický úřad „Zahraniční obchod se zbožím“ [online] 2021, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

Polsko podíl **6,2 %**. I v případě dovozu se jedná o 3. nejvýznamnějšího zahraničně obchodního partnera, kdy celková hodnota dovozu z Polska do České republiky dosáhla v roce 2020 výše **310 110 mil. Kč**, což je **7,9 %** z celkového dovozu. Česká republika tedy s Polskem dosahuje pasivní obchodní bilance.

Následující graf č. 8 zobrazuje vývoj HDP České republiky a Polska v letech 2009–2019. Na levé ose Y jsou zobrazeny hodnoty v PPS, na pravé ose Y pak hodnoty v EUR, přepočítané na obyvatele. Data použitá v grafu vycházejí z hodnot EUROSTATU uvedených v tabulkách č. 13, 14 a 15.

Graf 8 Vývoj HDP ČR a Polska v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁵³

Z grafu lze vypožorovat, že jak Česká republika, tak Polsko se v případě HDP v PPS drží pod Evropským průměrem, přesto u obou států pozorujeme postupný růst. Stejně tak dochází k postupnému růstu HDP v EUR na obyvatele. Z dat není patrné, že by Polsko Českou republiku mělo v blízké době dorovnat, jelikož při pohledu na růst HDP v PPS je dlouhodobě

⁵³ EUROSTAT „Real GDP per capita“ a „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

zaznamatelny rozdíel ve výši cca 20 měnových jednotek, stejně tak v případě HDP v EUR na obyvatele je rozdíel mezi zeměmi dlouhodobě cca 5 000 EUR na obyvatele.

Tabulka č. 17 zobrazuje pohyb zboží přes hranice v běžných cenách, v mil. Kč, podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu vývozu a dovozu v %, Index počítaný jako zvýšení oproti předchozímu roku, kdy stejné období předchozího roku = 100 a bilanci, tedy rozdíel mezi vývozem a dovozem. Data jsou čerpána z ČSÚ.

Tabulka 17 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Polskem v roce 2020 v mil. Kč

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	Vývoz	Dovoz	Podíl v %		Index		Bilance
			vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	
Celkem	276 071	310 110	100,0	100,0	99,6	98,5	-34 039
0 potraviny a živá zvířata	13 843	32 249	5,0	10,4	106,4	103,7	-18 406
1 nápoje a tabák	2 199	4 687	0,8	1,5	116,8	89,5	-2 488
2 suroviny nepoživatelné	11 372	5 743	4,1	1,9	107,1	91,3	5 628
3 minerální paliva, maziva	5 584	12 538	2,0	4,0	70,7	90,5	-6 953
4 živočišné a rostlinné oleje	2 789	938	1,0	0,3	115,3	86,6	1 851
5 chemické výrobky	29 631	37 101	10,7	12,0	96,7	111,2	-7 471
6 polotovary a materiály	53 589	74 161	19,4	23,9	98,3	96,4	-20 572
7 stroje a dopravní prostředky	125 401	92 520	45,4	29,8	99,8	95,7	32 881
8 průmyslové spotřební zboží	30 776	45 216	11,1	14,6	103,5	96,2	-14 441
9 komodity neztríděné	889	4 957	0,3	1,6	118,3	158,4	-4 068

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵⁴

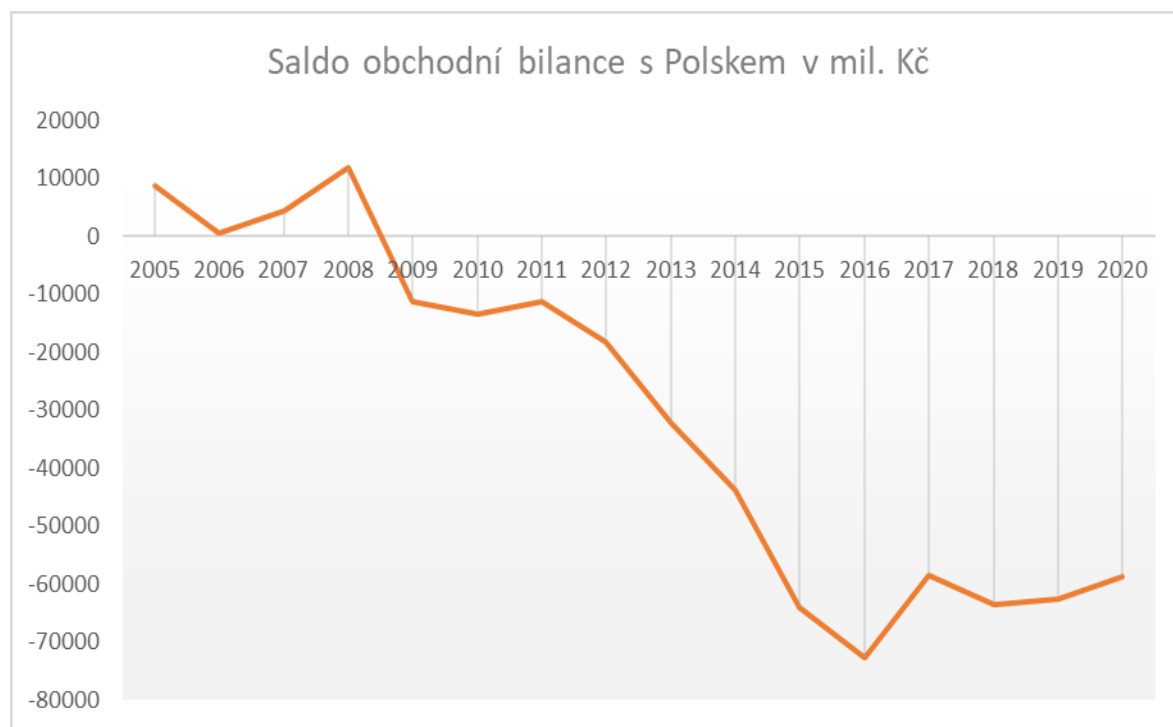
Z tabulky výše lze vyzorovat, že oproti roku 2019 došlo stejně jako v případě Německa k poklesu dovozu i vývozu (zde pouze o 0,4 %) do Polska. S Polskem si Česká republika od roku 2009 udržuje pasivní bilanci zahraničního obchodu, v roce 2019 dosáhla objemu

⁵⁴ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR – měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

276 071 milionu Kč. Na prvním místě je s největším podílem jak na exportu, tak i importu třída 7 stroje a dopravní prostředky, konkrétně se jedná o **45,4 %** celkového exportu do Polska a **29,8 %** dovozu z Polska, v běžných cenách se pak jedná v případě vývozu o 125 401 mil. Kč a 92 520 mil. Kč v případě dovozu. Jedná se také o nejdůležitější složku aktivní bilance. Na druhém místě je s pasivní bilancí -20 572 mil. Kč třída 6 polotovary a minerály a na třetím místě najdeme třídu 8 průmyslové spotřební zboží s hodnotou -14 441 mil. Kč. Celkově tedy v roce 2020 došlo k pasivní bilanci zahraničního obchodu ve výši **-34 039 mil. Kč**.

Následující graf zobrazuje vývoj bilance zahraničního obchodu České republiky s Polskem od roku 2005 do roku 2020 v běžných cenách v mil. Kč. Zdrojová data jsou čerpána z ČSÚ.

Graf 9 Vývoj obchodní bilance ČR s Polskem v mil. Kč v letech 2005–2020

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵⁵

Z grafu výše je patrný pokles obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky s Polskem od roku 2008, kdy tato dosahovala výše **11 765 mil. Kč** ve prospěch ČR, v roce

⁵⁵ Český statistický úřad „Zahraníční obchod se zbožím“ [online] 2021, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

2020 pak bilance dosáhla výše **-58 697 mil. Kč**. Nejvyšší pasivní hodnoty dosáhla obchodní bilance v roce 2016, kdy její hodnota činila **-72 639 mil. Kč**.

4.6.3 Slovensko

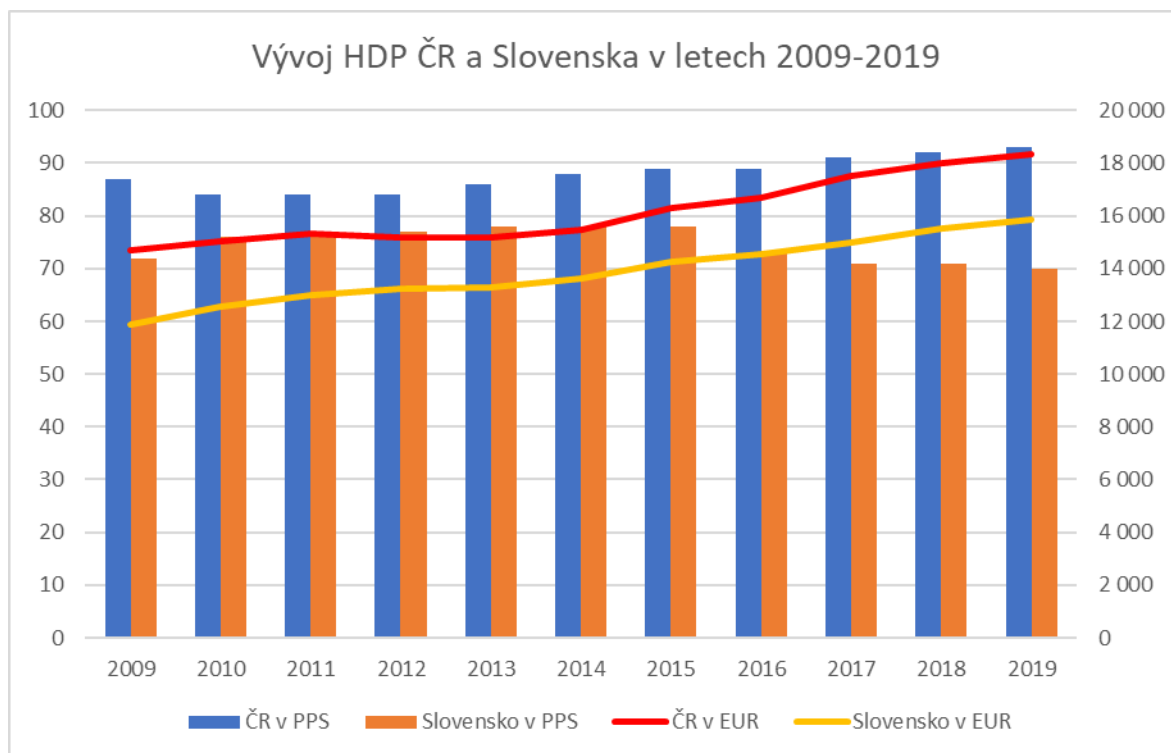
Slovensko a Česká republika k sobě mají historicky velmi blízko, v případě zahraničního obchodu se nejedná o výjimku a Slovensko je tak dalším významným zahraničně obchodním partnerem.

V roce 2020 bylo Slovensko 2. zemí s největším podílem exportu z celkového objemu exportu ČR po Německu, export dosáhl hodnoty **337 774 mil. Kč**, což na celkovém exportu ČR činí **7,6 %**. V případě dovozu se pak jedná o 4. zahraničně obchodního partnera, co se týče podílu na celkovém dovozu. Celková hodnota dovozu ze Slovenska do České republiky dosáhla v roce 2020 výše **161 979 mil. Kč**, tedy **4,1 %** z celkového dovozu. Česká republika má se Slovenskem aktivní obchodní bilanci.

Následující graf zobrazuje vývoj HDP České republiky a Slovenska v letech 2009–2019. Na levé ose Y jsou zobrazeny hodnoty v PPS, na pravé ose Y pak hodnoty v EUR, přepočítané na obyvatele. Data použitá v grafu vycházejí z hodnot EUROSTATU uvedených v tabulkách č. 13, 14 a 15.

Z grafu lze vypožorovat, že jak Česká republika, tak Polsko se v případě HDP v PPS drží pod Evropským průměrem, přesto u obou států pozorujeme postupný růst. Stejně tak dochází k postupnému růstu HDP v EUR na obyvatele. Z dat není patrné, že by Polsko Českou republiku mělo v blízké době dorovnat, jelikož při pohledu na růst HDP v PPS je dlouhodobě zaznamatelný rozdíl ve výši cca 20 měnových jednotek, stejně tak v případě HDP v EUR na obyvatele je rozdíl mezi zeměmi dlouhodobě cca 5 000 EUR na obyvatele.

Graf 10 Vývoj HDP ČR a Slovenska v PPS a EUR na obyvatele v letech 2009–2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování⁵⁶

Tabulka č. 18 zobrazuje pohyb zboží přes hranice v běžných cenách, v mil. Kč, podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu vývozu a dovozu v %, Index počítaný jako zvýšení oproti předchozímu roku, kdy stejné období předchozího roku = 100 a bilanci, tedy rozdíl mezi vývozem a dovozem. Data jsou čerpána z ČSÚ.

⁵⁶ EUROSTAT „Real GDP per capita“ a „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

Tabulka 18 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC se Slovenskem v roce 2020 v mil. Kč

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	Vývoz	Dovoz	Podíl v %		Index		Bilance
			vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	
Celkem	337 774	161 979	100,0	100,0	97,4	89,5	175 795
0 potraviny a živá zvířata	35 756	12 563	10,6	7,8	103,7	106,3	23 193
1 nápoje a tabák	6 290	1 326	1,9	0,8	100,6	100,6	4 964
2 suroviny nepoživatelné	7 457	6 767	2,2	4,2	105,0	84,0	690
3 minerální paliva, maziva	24 203	13 093	7,2	8,1	84,0	75,3	11 110
4 živočišné a rostlinné oleje	812	375	0,2	0,2	80,1	96,1	437
5 chemické výrobky	32 175	16 796	9,5	10,4	102,3	99,9	15 379
6 polotovary a materiály	52 141	37 073	15,4	22,9	93,3	85,4	15 068
7 stroje a dopravní prostředky	136 014	59 293	40,3	36,6	98,0	91,8	76 721
8 průmyslové spotřební zboží	40 374	14 516	12,0	9,0	98,9	85,7	25 857
9 komodity nezatříděné	2 551	176	0,8	0,1	118,6	52,3	2 375

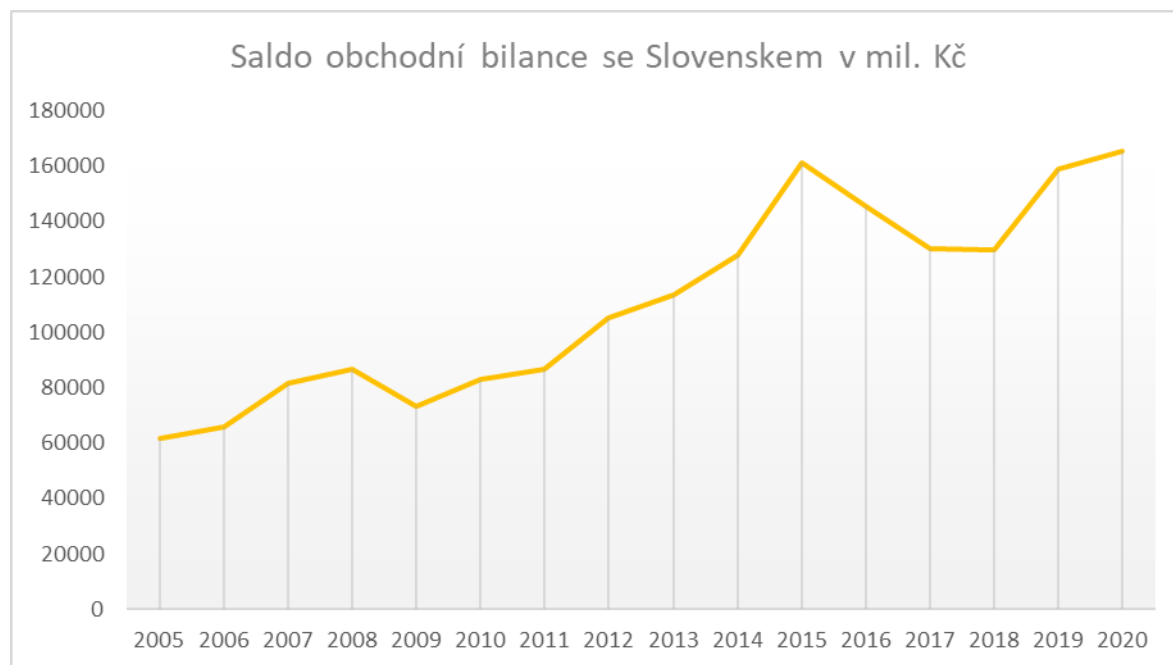
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵⁷

Z tabulky výše je patrný **10 %** pokles dovozu ze Slovenska oproti roku 2019, kdy došlo k propadu téměř ve všech třídách SITC z pohledu importu, nejvíce (o téměř 50 %) byl postihnut obchod s třídou 9 komodity nezatříděné. Největší podíl na exportních obchodech pak má tradičně třída 7 stroje a dopravní prostředky, která dosahuje **40,3 %** (136 014 mil. Kč v běžných cenách) z celkového exportu, stejně je tomu i v případě importu, kdy tato dosahuje výše **36,6 %** (59 293 mil. Kč v běžných cenách). V roce 2020 měla Česká republika se Slovenskem **aktivní obchodní bilanci** v celkové výši **175 795 mil. Kč**. Z tabulky lze dále vypočítat, že ve všech třídách SITC dosahuje Česká republika aktivní obchodní bilance, a tedy dochází k většímu objemu exportu oproti importu.

⁵⁷ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR – měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

Následující graf zobrazuje vývoj bilance zahraničního obchodu České republiky se Slovenskem od roku 2005 do roku 2020 v běžných cenách v mil. Kč. Zdrojová data jsou čerpána z ČSÚ.

Graf 11 Vývoj obchodní bilance ČR se Slovenskem v mil. Kč v letech 2005–2020

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁵⁸

Z grafu výše je patrný značný růst aktivní obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky se Slovenskem, přerušovaný propady po roce 2008 a 2015. Nejvyšší hodnoty dosáhl právě v roce 2015 a to **161 142 mil. Kč**. V roce 2020 pak dosáhl hodnoty **165 108 mil. Kč**. Nejnižší hodnota salda obchodní bilance byla v roce 2005, kdy tato dosáhla výše **61 802 mil. Kč**, což činí růst v roce 2020 oproti roku 2005 o **167 %**.

⁵⁸ Český statistický úřad „Zahraníční obchod se zbožím“ [online] 2021, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

4.6.4 Čína

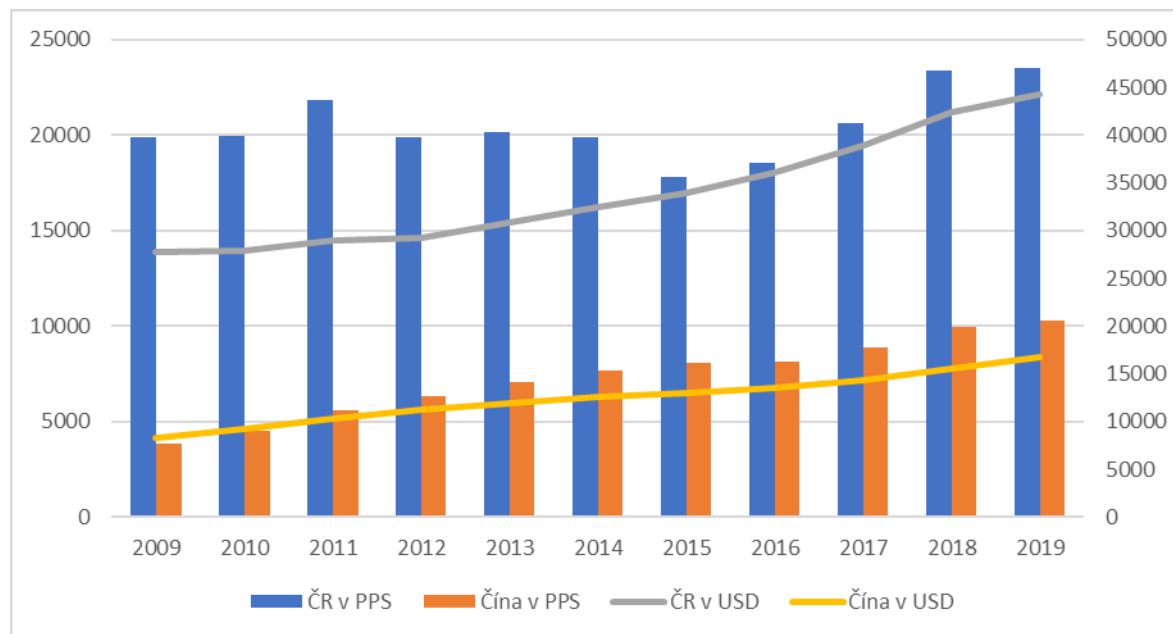
Čínská lidová republika je nepochybně dalším zajímavým zahraničně obchodním partnerem České republiky. V roce 2020 byla na druhém místě v objemu importu do ČR, kdy tento dosáhl celkové hodnoty **713 970 mil. Kč**, procentuálně pak **18,1 %**. Ovšem při pohledu na export je vidět markantní propast, kdy Čína je až na 16. místě Českého vývozu a dosahuje výše **1,4 %** s hodnotou **61 660 mil. Kč**. Oproti předchozímu roku 2019 došlo v roce 2020 k růstu importu z Číny o téměř **10 %**. Pro uvedení do širšího kontextu je vhodné uvést změnu s jinými obchodními partnery České republiky, v případě Německa došlo k poklesu importu o téměř 10 %, v případě Slovenska pak o téměř 11 % a v případě Polska o 1,5 %. K růstu objemu importních obchodů došlo v roce 2020 kromě Číny pouze s Maďarskem a Korejskou republikou (oboje o 4 % oproti roku 2019). V případě vývozu do Číny pak také došlo k růstu a to o **8,8 %** oproti roku 2019. Opět pro zasazení do kontextu světového měřítko pak k růstu vývozu oproti předchozímu roku pouze v případě Číny a Nizozemska, v případě Ruské federace pak zůstal objem vývozu stejný. V případě Německa došlo k poklesu exportu o 1 %, nejhlubší propad zaznamenaly exportní obchody se Španělskem, kdy došlo k propadu o 21 % oproti předchozímu roku.

Následující graf zobrazuje vývoj HDP České republiky a Čínské lidové republiky v letech 2009–2019. Na levé ose Y jsou zobrazeny hodnoty v paritě kupní síly na hlavu. V případě výpočtu parity kupní síly z Čínou je použit jiný postup než v rámci zemí EU. Dochází zde k přepočtu produktu na mezinárodní dolar pomocí parity kupní síly, kdy mezinárodní dolar má stejnou kupní sílu k HDP jako USD, není tak použita hodnota 100 jako průměr EU⁵⁹. Na pravé ose Y pak hodnoty v USD, přepočítané na obyvatele⁶⁰. Data použitá v grafu vycházejí z hodnot Světové banky.

⁵⁹ The World Bank Group „*GDP per capita, PPP (current international \$) – China*“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=CN>

⁶⁰ The World Bank Group „*GDP per capita (current US\$) - China, Czech Republic*“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN-CZ>

Graf 12 Vývoj HDP ČR a Číny v PPS a USD na obyvatele v letech 2009–2019

Zdroj: The World Bank, vlastní zpracování⁶¹⁶²

Z grafu lze vypočítat, že HDP České republiky je výrazně nad HDP Číny, a to jak v paritě kupní síly na obyvatele, tak v USD na obyvatele. V případě obou států pak dochází k růstu HDP, v případě Číny ovšem bez výkyvů. Za zmínku jistě stojí vývoj HDP, kdy v roce 2019 došlo k růstu HDP Číny oproti roku 2009 o **969 %** v USD na obyvatele a o **476 %** v PPS na obyvatele, pro porovnání v případě ČR došlo k růstu HDP v USD na obyvatele o **289 %** a o **172 %** v PPS na obyvatele oproti roku 2019. Dle prvních dat za rok 2020 došlo k růstu HDP v PPS na obyvatele na hodnotu **17 206** mezinárodních dolarů, tedy oproti roku 2019 došlo k růstu o **2,23 %**.⁶³

Tabulka č. 19 níže zobrazuje pohyb zboží přes hranice v běžných cenách, v mil. Kč, podíl jednotlivých tříd zboží na celkovém objemu vývozu a dovozu v %, Index počítaný jako

⁶¹ The World Bank Group „GDP per capita, PPP (current international \$) – China“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=CN>

⁶² The World Bank Group „GDP per capita (current US\$) - China, Czech Republic“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN-CZ>

⁶³ KNOEMA „China - Gross domestic product based on purchasing-power-parity in current prices „[online] 2021, dostupné z: <https://knoema.com/atlas/China/GDP-based-on-PPP>

zvýšení oproti předchozímu roku, kdy stejné období předchozího roku = 100 a bilanci, tedy rozdíl mezi vývozem a dovozem. Data jsou čerpána z ČSÚ.

Tabulka 19 Pohyb zboží přes hranice podle tříd SITC s Čínou v roce 2020 v mil. Kč

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	Vývoz	Dovoz	Podíl v %		Index		Bilance
			vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	
Celkem	61 660	713 970	100,0	100,0	108,8	109,8	-652 310
0 potraviny a živá zvířata	901	2 579	1,5	0,4	78,1	100,2	-1 677
1 nápoje a tabák	93	91	0,2	0,0	118,4	95,9	2
2 suroviny nepoživatelné	6 344	1 444	10,3	0,2	81,4	106,5	4 900
3 minerální paliva, maziva	106	63	0,2	0,0	26,2	90,2	43
4 živočišné a rostlinné oleje	1	59	0,0	0,0	20 908,6	43,5	-59
5 chemické výrobky	2 530	10 124	4,1	1,4	105,0	110,9	-7 594
6 polotovary a materiály	4 600	43 856	7,5	6,1	109,2	123,6	-39 256
7 stroje a dopravní prostředky	37 857	573 979	61,4	80,4	120,1	110,2	-536 122
8 průmyslové spotřební zboží	9 228	81 735	15,0	11,4	101,2	101,6	-72 507
9 komodity nezatříděné	0	39	0,0	0,0	13,9	325,9	-39

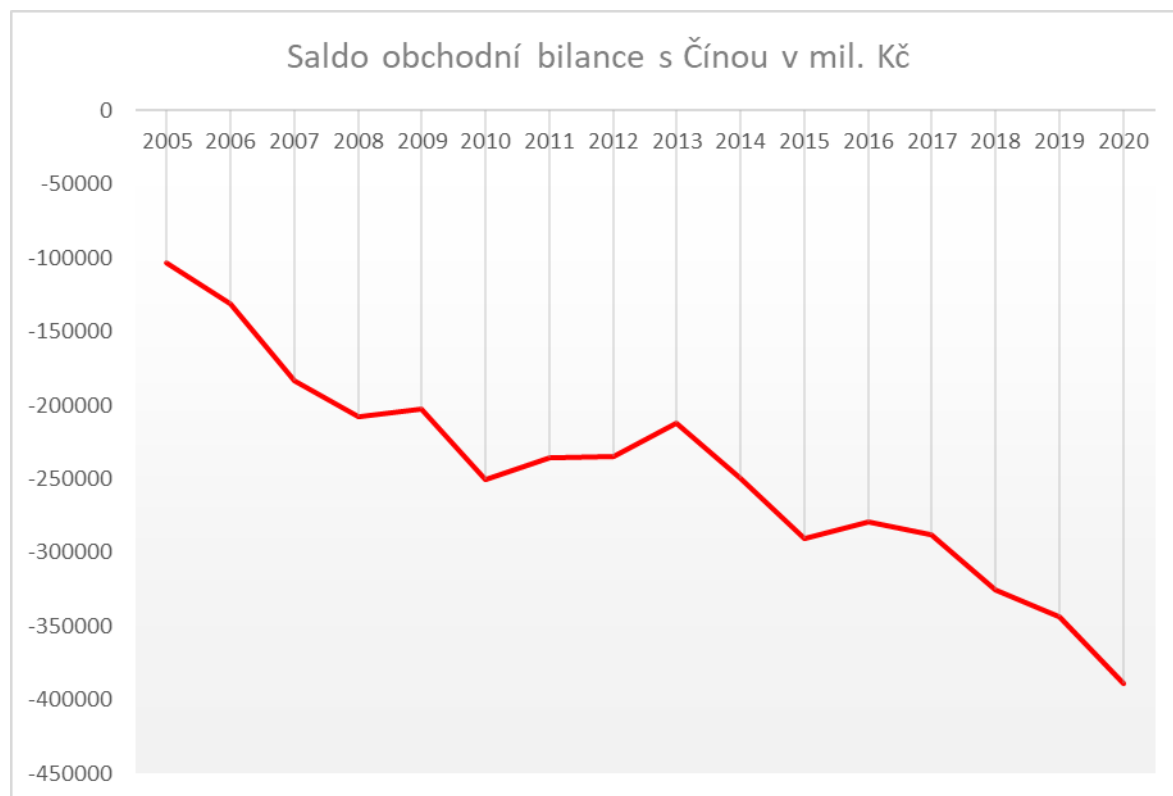
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁶⁴

S Čínou má Česká republika dlouhodobě pasivní obchodní bilanci. V roce 2020 dosáhla celkové hodnoty **-652 310 mil. Kč**. Nejvíce deficitní položkou obchodní bilance je třída 7 stroje a dopravní prostředky, která tvořila 80 % celkového dovozu s hodnotou 573 979 mil. Kč. V případě vývozu do ČR se jednalo o hodnotu 37 857 mil. Kč a bilance tedy dosáhla výše -536 122 mil. Kč. Celkově došlo k nárůstu třídy 7 o 20 % z pohledu exportu a o 10 % v případě importu. V souhrnu pak došlo o nárůst celkového dovozu o 10 % a vývozu o téměř 9 %.

⁶⁴ Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR – měsíční údaje – prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>

Následující graf zobrazuje vývoj bilance zahraničního obchodu České republiky s Čínou od roku 2005 do roku 2020 v běžných cenách v mil. Kč. Zdrojová data jsou čerpána z ČSÚ.

Graf 13 Vývoj obchodní bilance ČR s Čínou v mil. Kč v letech 2005–2020

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování⁶⁵

Z grafu výše je zřejmý rostoucí deficit obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky s Čínou. Oproti roku 2005 se v roce 2020 navýšila hodnota pasivní obchodní bilance o **275 %**. Z dat lze předpokládat i nadále stejný trend vývoje salda obchodní bilance i do budoucnosti.

⁶⁵ Český statistický úřad „Zahraníční obchod se zbožím“ [online] 2021, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

4.7 Organizace a dohody mezinárodního obchodu

Důsledkem realizace liberalizačních opatření je odstraňování překážek, které jinak brání volnému mezinárodnímu obchodu. Jejich principem je, že se domácí ekonomika otevírá a umožňuje volný pohyb zboží a služeb. Liberalizace na poli zahraničního obchodu je prováděna skrze státní intervence na národní úrovni. Na úrovni mezinárodní jsou iniciátory intervencí zahraničního obchodu nadnárodní organizace. Tyto organizace cílí na vytváření takového prostředí mezinárodního obchodu, které by rozvíjelo vzájemný obchod mezi jednotlivými zúčastněnými zeměmi. Nejvýznamnější současnou mezinárodní organizací zahraničního obchodu je World Trade Organization (WTO), Světová obchodní organizace, jejímž cílem je naprostá liberalizace mezinárodního obchodu. Předchůdcem WTO byla General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), Všeobecná dohoda o clech a obchodu. Tato mezinárodní dohoda obsahovala pravidla pro řízení mezinárodního obchodu, kdy na jejím základě byly snižovány cla a odstraňovány obchodní překážky.⁶⁶

Dalším důležitou mezinárodní organizací, usilující o společné hospodářské cíle na nadnárodní úrovni je Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. OECD poskytuje prostor pro diskusi, je koordinačním centrem pro hospodářské strategie, také eviduje statistické údaje a dokumenty o všech jevech světové ekonomiky.⁶⁷

⁶⁶ FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost (1945-2008). 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

⁶⁷ EPPING, Randy Ch. Průvodce globální ekonomikou. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-825-2.

4.7.1 GATT

Všeobecná dohoda o clech a obchodu byla podepsána v roce 1947 a to včetně Československa, jeho působení však přerušil rozpad ČSR roku 1992. I přesto však pro Českou republiku platila stále stejná pravidla zahraničního obchodu, oficiálním členem Všeobecné dohody se pak stala 16. 3. 1993, kdy došlo k podpisu Protokolu o přístupu ke GATT.⁶⁸

GATT upravoval obchodní podmínky 153 zemí světa. Nejdůležitější úlohou bylo snižování celních sazeb a snaha o odstranění dalších překážek mezinárodního obchodu. Všeobecná dohoda fungovala na principu organizace, kdy v průběhu jejího fungování došlo k několika jednání, tzv. kol, a postupnému přijímání mezinárodních dohod a opatření, které měly za úkol zjednodušit obchod mezi jednotlivými členskými zeměmi.⁶⁹

Během fungování GATT proběhlo sedm tzv. kol. První kolo se uskutečnilo v Ženevě v roce 1947, zde byla vytvořena podepsána zakládající smlouva. Další kola se pak konala v Annecy ve Francii roku 1949, v Britském Torquay v roce 1951, roku 1956 Ženevě a pak zde opět v letech 1960-1962. Mezi nejvýznamnější kola řadíme tzv. Kennedyho kolo (konané 1964-1967), Tokijské kolo (konané 1973-1979) a Uruguayské kolo (konané 1986-1984) – všechny pořádané v Ženevě. Tyto dohody dohromady uspěly ve snižování celních tarifů průmyslového zboží ze 40 % jejich tržní hodnoty v roce 1847 na méně než 5 % v roce 1993.⁷⁰

Tabulka č. 20 přehledně znázorňuje jednotlivá kola jednání GATT od roku 1947 výše, ve druhém sloupci je uveden počet zemí účastníci se GATT v daném roce, třetí sloupec definuje řešené oblasti konkrétního jednání, ve sloupci posledním je pak uvedeno místo konání jednání.

⁶⁸ FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost (1945-2008). 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

⁶⁹ DukeLaw „GATT/WTO“ [online] 2017, dostupné z: <https://law.duke.edu/lib/research-guides/gatt/>

⁷⁰ The Editors of Encyclopaedia Britannica, Britannica „General Agreement on Tariffs and Trade international relations“ [online] 2019, dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/General-Agreement-on-Tariffs-and-Trade>

Tabulka 20 Jednotlivá kola v rámci jednání GATT, následně WTO v letech

Období	Počet zemí	Řešené oblasti	Místo konání
1947	23	Celní sazby (pokles)	Ženeva (Švýcarsko)
1949	13	Celní sazby (pokles)	Annecy (Francie)
1951	38	Celní sazby - oproti r. 1948 pokles v průměru o cca 25 p. b.	Torquay (Velká Británie)
1956	26	Celní sazby (pokles)	Ženeva (Švýcarsko)
1960-1961	26	Celní sazby (pokles)	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Dillonovo kolo
1964-1967	62	Celní sazby (pokles v průměru o cca 35 p.b.), antidumpingová opatření	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Kennedyho kolo
1973-1979	102	Celní sazby (pokles v průměru o cca 35 p.b.), netarifní opatření atd.	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Tokijské kolo
1986-1994	123	Vytvoření WTO, celní sazby, netarifní opatření, duševní vlastnictví, řešení obchodních sporů, služby, zemědělství atd.	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Uruguayské kolo
Od r. 2001	153	Celní sazby, služby, investice, vládní zakázky, životní prostředí, rozvoj atd.	Kolo Dohá, resp. Rozvojový program z Dohá (DDA)

Zdroj: Kalínská, E. a kol.⁷¹

Uruguayské kolo lze považovat za nejvýznačnější, jelikož během něj byly vyjednány nejambicióznější obchodně liberalizační dohody v historii GATT. Kromě snížení celních tarifů na průmyslové zboží v průměru o 40 %, bylo vyjednáno snížení zemědělských dotací, také obsahovalo průkopnickou dohodu o obchodu se službami. Dohoda rovněž vytvořila novou a silnější globální organizaci, WTO, která měla za cíl monitorovat a regulovat mezinárodní obchod.

⁷¹ KALÍNSKÁ, E., a kol. Mezinárodní obchod v 21. Století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.

GATT zanikla formálním uzavřením Uruguayského kola 15. dubna 1994 v Marakéši. Jeho zásady a mnoho obchodních dohod dosažených pod jeho záštitou byly přijaty WTO.⁷² Dohoda o WTO vstoupila v platnost dne 1. 1. 1995, kdy začala organizace fungovat a nahradila tak předchozí GATT.

4.7.2 World Trade Organization

Dne 15. dubna 1994 byla podepsána Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace, WTO, čímž byla završena přeměna Všeobecné dohody o clech a obchodu, GATT. Zároveň s tímto pak byly přijaty výsledky výše zmíněného Uruguayského kola, celkem 19 dohod, 24 rozhodnutí, 8 ujednání a 3 deklarácí.

Činnost WTO byla oficiálně zahájena 1. 1. 1995, Česká republika přitom byla jedna z prvních členů organizace. V současnosti se WTO sestává ze 164 členů a dalších 22 zemí jedná o svém vstupu do organizace.⁷³ Členy WTO nemusí být vždy pouze státy, ale mohou jimi být i jednotná celní území, či celní unie.

4.7.2.1 Struktura WTO

Základním dokumentem zastřešující fungování WTO je Dohoda o ustavení WTO, která je postavena na obsahu tzv. třech pilířů WTO a na dvou horizontálních aktivitách WTO. Konkrétně se jedná o Dohodu GATT, která pokrývá oblast obchodu se zbožím, dále Dohoda GATS, zabývající se obchodem se službami a Dohoda TRIPS, řešící otázky týkající se práv duševního vlastnictví. Tento základní rámec stanovující hlavní principy funkce WTO pak doplňují horizontální aktivity, konkrétně Ujednání o řešení sporů a Mechanismus přezkumu obchodních politik členů WTO.

⁷² KALÍNSKÁ, E., a kol. Mezinárodní obchod v 21. Století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.

⁷³ World Trade Organization „*Members and Observers*“ [online] 2021, dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

Tabulka 21 Struktura Světové obchodní organizace

Zastřešující Dohoda	Dohoda ustavující WTO		
	Zboží	Služby	Duševní vlastnictví
Základní principy	GATT	GATS	TRIPS
Dodatečné dohody	Další dohody a přílohy týkající se zboží	Přílohy týkající se služeb	
Závazky přístupu na trh	Seznamy závazků jednotlivých členů	Seznamy závazků jednotlivých členů a výjimek	
Urovnávání sporů	Ujednání o řešení sporů		
Transparentnost	Mechanismus prověrek obchodní politiky		

Zdroj: MPO⁷⁴, zpracování vlastní

4.7.2.2 Základní cíle a funkce WTO

Hlavním cílem WTO je skrze zvýšení obchodu se zbožím a službami zlepšit plnění globálních makroekonomických cílů a tím zlepšit ekonomické postavení svých členů a optimalizovat využití světových zdrojů ve shodě s Cíli udržitelného rozvoje.

Stěžejní funkce Světové obchodní organizace jsou zejména:

- správa Dohod v rámci legislativního portfolia,
- platforma pro jednání jejích členů o pravidlech mezinárodního obchodu,
- fórum pro řešení sporů v rámci mezinárodního obchodu,
- monitorování národních obchodních politik jejích členů,
- poskytování technické pomoci a výcviku rozvojovým zemím,
- spolupráce s ostatními nadnárodními organizacemi.⁷⁵

⁷⁴ ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „Základní informace k WTO a DDA“ [online] 2018, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/svetova-obchodni-organizace/zakladni-informace/zakladni-informace-k-wto-a-dda--7894/>

⁷⁵ Tamtéž

4.7.2.3 Základní principy jednání ve WTO

WTO je vybudována na třech základních principech, které jsou dodržovány při liberalizaci a vytváření pravidel mezinárodního obchodu, a to:

- **Zásada nediskriminace: princip doložky nejvyšších výhod** stanovuje, že je se všemi členy WTO zacházeno stejným způsobem; **princip národního zacházení** pak stanovuje rovný přístup na trh pro domácí i zahraniční dodavatele.
- **Zásada předvídatelnosti, stability a transparentnosti:** tato zásada dává obchodním partnerům záruku, že se mohou spolehnout na právní závaznost a neměnnost obchodních pravidel v čase.
- **Rozvojový princip:** jedná se o princip podporující rozvoj a ekonomické reformy, v současnosti využíván asymetricky ku prospěchu rozvojových zemí.⁷⁶

4.7.2.4 Dohody a ujednání WTO

Mezi hlavní dohody a ujednání členů WTO patří:

- **Mnohostranné dohody:** jedná se o cca 60 dohod, které jsou právně závazné pro všechny zúčastněné státy a definují spolupráci týkající se obchodu s nezemědělskými výrobky, zemědělskou produkcí, službami, či duševním vlastnictvím. Dále se zabývají ochrannými opatřeními, antidumpingovými opatřeními, technickými překážkami mezinárodního obchodu, celními hodnoceními atp. Jednou z posledních dohod je například Dohoda o usnadňování obchodu, platná od 22. 2. 2017.
- **Listiny koncesí:** tyto obsahují právně závazné podmínky pro přístup na trh jednotlivých členů WTO.
- **Vícestranné dohody:** jedná se o smluvní dohody a jejich dodržování je na principu dobrovolnosti pouze mezi některými členy.
- **Dohoda o informačních technologiích:** byla uzavřena na 1. Ministerské konferenci WTO v prosinci 1996, kdy ji podepsalo 29 členských států, a jejím cílem byla liberalizace obchodu s vybranými výrobky a technologiemi. Rychlý vývoj zmíněných si následně vyžádal její rozšíření v roce 2015.

⁷⁶ ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „Základní informace k WTO a DDA“ [online] 2018, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/svetova-obchodni-organizace/zakladni-informace/zakladni-informace-k-wto-a-dda--7894/>

- **Dohoda pro obchod s civilními letadly.**
- **Dohoda o vládních zakázkách.⁷⁷**

Česká republika je členem Dohody o informačních technologiích již od jejího vzniku, k ostatním zmíněným dohodám se pak připojila při svém vstupu do Evropské Unie.

Aktuálně dochází k projednávání dalších vícestranných dohod, konkrétně se jedná o Dohodu o obchodu službami a Dohodu o environmentálním zboží.

4.7.2.5 Postavení České republiky ve WTO

WTO – světová obchodní organizace má nepochybně značný vliv na politiku zahraničního obchodu ČR. A to z důvodu, že členské státy WTO musí při realizaci své politiky zahraničního politiku implementovat a respektovat dohody WTO.

Československo bylo mezi zakládajícími členy GATT, z organizace nikdy nevystoupilo, do roku 1989 se však nijak aktivně nezapojovalo do činnosti. Změna nastala po vzniku samostatné České republiky, kdy se stala plnoprávným členem. ČR také byla zakládajícím členem WTO, skrze jejíž dohody realizuje svou obchodní politiku. Její postavení se však změnilo se vstupem České republiky do Evropské unie – zůstává sice členem WTO, avšak v souladu se zásadami společné obchodní politiky v rámci EU nevystupuje a nejedná samostatně, a to z důvodu, že z pohledu stanov WTO je EU považována za jednotnou celní unii. Společné přístupy EU v rámci jednání s WTO jsou formulovány Evropskou komisí v Bruselu.⁷⁸

⁷⁷ ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „*Základní informace k WTO a DDA*“ [online] 2018, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/svetova-obchodni-organizace/zakladni-informace/zakladni-informace-k-wto-a-dda--7894/>

⁷⁸ Tamtéž

4.7.3 Organization for Economic Cooperation and Development

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj – OECD vznikla 30. 9. 1961, kdy se vyvinula z Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), která byla založena roku 1947 za účelem správy americké a kanadské pomoci určené na obnovu škod druhé světové války v Evropě.⁷⁹

OECD má za cíl dosáhnout udržitelného růstu, zaměstnanosti, dále zvýšení životního standardu za podmínky uchování současné finanční stability, také podporuje rozvoj světové ekonomiky skrze liberalizaci zahraničního obchodu, investic a financí. Organizace má sídlo v Paříži, jako nadnárodní organizace sdružuje aktuálně 37 členských, hospodářsky významných zemí světa, včetně České republiky. Jejími členy jsou převážně průmyslově vyspělé země.⁸⁰

4.7.3.1 Hlavní cíle OECD

Hlavní cíle Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj lze stručně definovat takto:

- dosažení maximálního trvale udržitelného tempa růstu členských států, udržování finanční stability,
- růst zaměstnanosti členů,
- odstranění diskriminace a zavedení rovnosti mezi členy i mimo organizaci.

Organizace pak činí konkrétní kroky, které umožňují svým členům efektivně regulovat vztahy jak na úrovni národní, mezinárodní, tak v rámci OECD, ale i na úrovni nečlenských zemí.

⁷⁹ Organisation for Economic Co-operation and Development „*OECD 60th anniversary*“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.oecd.org/60-years/>

⁸⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development „*Where: Global reach*“ [online] 2021, dostupné z : <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>

4.7.3.2 Postavení České republiky v OECD

Česká republika se stala členem Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj v roce 1995. Působení ČR se s časem stává intenzivnější a přináší kýžené výsledky, konkrétně například v rámci energetiky, kdy se podařilo dokončit přístup ČR k Mezinárodní energetické agentuře, či získání statusu rádného člena v rámci skupiny Participantů Konsenzu OECD, kdy se aktivně zapojila do jednání o Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry.⁸¹

4.8 Vliv Evropské Unie na zahraniční obchod ČR

Evropská Unie je jednou z největších obchodních entit na celém světě. To je definováno velikostí jednotného vnitřního trhu EU – s půl miliardou lidí se stává největším jednotným trhem světa. S prohlubující se integrací, navíc umocněnou globalizací, vznikl nejen tento jednotný trh Evropské Unie, ale také se utvořila Společná obchodní politika EU, uplatňovaná při obchodních transakcích s nečlenskými zeměmi. Tento proces přinesl značné množství změn a výhod a má významný vliv na zahraniční obchod České republiky. Členství ČR v Evropské Unii z pohledu zahraničního obchodu je velkým benefitem – v roce 2020 bylo 80 % všech exportních obchodů uskutečněno se státy jednotného trhu Evropské Unie, v rámci importních obchodů se pak jednalo o 60 % z celkového objemu. Evropská Unie má snahu liberalizovat zahraniční obchod nejen v rámci jednotného vnitřního trhu, ale také v rámci obchodních vztahů se třetími zeměmi.⁸²

4.8.1 Jednotný trh Evropské Unie

Jednotný trh v rámci EU označuje Evropskou Unii jako jedno území bez jakýchkoli vnitřních hranic, či dalších regulačních překážek volného pohybu zboží a služeb. Fungující jednotný trh stimuluje hospodářskou soutěž a obchod, zvyšuje efektivitu a kvalitu a napomáhá snižování cen zboží a služeb. Jednotný evropský trh je jedním z největších úspěchů EU. Podporuje

⁸¹ Svatoš, M., et al. (2009). Zahraniční obchod. Teorie a praxe. Praha: Grada Publishing a.s.

⁸² Janatka, F., et al. (2017). Podnikání v globalizovaném světě. Praha: Wolters Kluwer ČR.

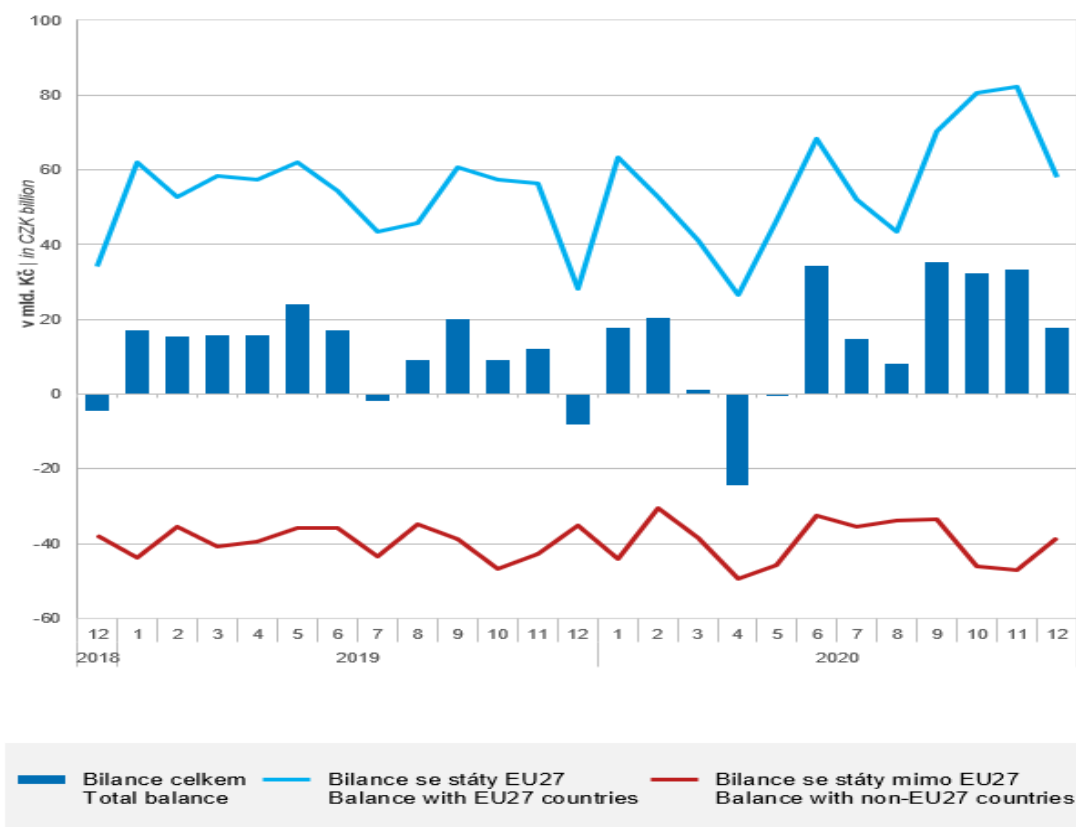
hospodářský růst členských zemí i EU a usnadňuje tím každodenní život podnikům i spotřebitelům.⁸³

Hlavním cílem vytvoření jednotného trhu v rámci EU byla tvorba prostoru s platností čtyř základních svobod – těmi jsou volný pohyb zboží a služeb, osob a kapitálu. Subjektům zahraničního obchodu České republiky toto přináší výhody snadnějšího přístupu k velkému množství potenciálních obchodních partnerů, snížení svých nákladů a v neposlední řadě pak větší obchodní příležitosti. Jednotného trhu s volným pohybem zboží, který je stěžejní částí mezinárodního obchodu, bylo dosaženo především zrušením celních tarifních překážek, jež omezovaly přeshraniční obchod mezi členskými státy.

Obrázek č. 1 níže zobrazuje graf bilance zahraničního obchodu se zbožím v letech 2019 a 2020, strukturovaný po měsících, v teritoriálním členění na státy EU27 a státy mimo Evropskou unii – tedy třetí země, a je v miliardách Kč. Z obrázku je patrné, že zatímco se státy EU má Česká republika bilanci pasivní, se třetími zeměmi je tomu naopak, důvodem je zejména vysoká pasivní bilance s Čínou. Značný propad obchodní bilance, kdy se tato překlenula do pasivní bilance, se objevuje od počátku března 2020 do dubna 2020, kdy došlo k prvním větším regulacím zahraničního obchodu v důsledku pandemie COVID-19. Následně dochází k růstu opět na aktivní stranu bilance, aby v prosinci opět začala klesat v důsledku tzv. druhé vlny pandemie COVID-19.

⁸³ European Commission „*The European single market*“ [online] dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

Obrázek 1 Bilance ZO se zbožím v letech 2019 a 2020 v teritoriálním členění

Zdroj: ČSÚ 2020⁸⁴

4.8.2 Společná obchodní politika EU a celní unie

Vstupem do Evropské Unie se Česká republika zavázala ke změnám v oblasti zahraničně obchodní politiky nejen vůči státům v rámci EU, ale také mimo ni. V praxi to znamenalo nahrazení dosavadních nástrojů zahraničního obchodu, tedy cel, ochranných opatření, obchodních dohod atd, smluvními prostředky a nástroji Evropské Unie.

Společná obchodní politika EU jako taková znamená významný zásah do suverenity jednotlivých členských států. Společná obchodní politika jako taková cílí na otevírání zahraničních trhů pro podniky členských států EU a zvýšení vyjednávací síly při jednání o uvolňování obchodů, čímž pomáhá utvářet příznivé podnikatelské podmínky v rámci trhu

⁸⁴ Český statistický úřad „Zahraniční obchod se zbožím – prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/zahranicni-obchod-prosinec-2020>

Evropské Unie i mimo něj. Postupně dochází k liberalizaci světových trhů skrze liberalizaci mezinárodního obchodu se zbožím a službami v rámci členských států WTO. Společná obchodní politika se pak drží zásady jednotnosti, kdy všechny členské státy EU dodržují jednotný postup při mezinárodních obchodních stycích se státy mimo EU. Tento jednotný postup je definován jednotným celním sazebníkem, jednotným vývozním a dovozním režimem, či skrze jednotné uzavírání obchodních dohod na úrovni EU. Dalším principem zmíněné zásady jednotnosti je hledání společných řešení ve věcech vnitřních i vnějších postupů Evropské Unie na poli zahraničního obchodu a uplatňování jednotné legislativy ve všech jejích členských státech. Společná obchodní politika EU jde tedy ruku v ruce s jednotným trhem EU.⁸⁵

Smlouva o fungování Evropské Unie stanovuje závaznost společné obchodní politiky EU pro všechny její členské státy, za tyto pak se třetími zeměmi jedná Evropská Komise, ta také navrhuje obchodní dohody s těmito zeměmi, které jsou následně platné pro všechny členské státy EU. Dle Smlouvy o fungování EU jsou rozhodnutí týkající se společné obchodní politiky a záležitostí celní unie výlučně v pravomoci orgánů EU a nikoliv jednotlivých členských zemí.⁸⁶

Článek 3 Smlouvy o fungování Evropské unie specifikuje konkrétně výlučné pravomoci EU v těchto oblastech:

- celní unie;
- stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu;
- měnová politika pro členské státy, jejichž měnou je euro;
- zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky;
- společná obchodní politika.⁸⁷

⁸⁵ Štěrbová, L., et al. (2013). Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. Praha: Grada Publishing a.s.

⁸⁶ Úřední věstník Evropské unie C 326/47 „SMLOUVA O FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE (KONSOLIDOVANÉ ZNĚNÍ)“ [online] 2012, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

⁸⁷ Úřední věstník Evropské unie C 326/47 „SMLOUVA O FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE (KONSOLIDOVANÉ ZNĚNÍ)“ [online] 2012, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

Zásadním dopadem Společné obchodní politiky jsou obchodní dohody, či dohody o hospodářském partnerství uzavřené EU se třetími zeměmi platné pro všechny její členské státy. Z těchto pak těží například Česká republika, která by jinak jako malá ekonomika neměla takovou vyjednávací pozici k vyjednání stejně výhodných podmínek pro dohody, pokud by vůbec dohody vyjednat dokázala. Takto může užívat obchodních výhod plynoucích z dohod, které by bez podpory EU sama obtížně získávala. Z tohoto pohledu má členství v Evropské Unii pro Českou republiku pozitivní dopad na oblast zahraničního obchodu, nicméně se zde objevují i rizika. Zejména pak ve formě nové konkurence, kdy je domácí ekonomika vystavována vnějšímu tlaku, kterému musí čelit. Tento tlak nutí domácí výrobce k zefektivňování své výroby a služeb a inovacím.

4.8.2.1 Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem

Příkladem výsledku Společné obchodní politiky může být Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem, která vstoupila v platnost 1. 2. 2019. Dohoda při plné implementaci odstraňuje až 97 % cel a řadu netarifních překážek, které omezovaly mezinárodní obchod mezi členskými státy EU a Japonskem.⁸⁸ Díky této dohodě mají exportéři ušetřit více než 1 miliardu Kč na clech a další 1,5 miliardy díky odstranění netarifních překážek. Největší užitky z této dohody pak mají vývozci textilního, sklářského a chemického průmyslu.⁸⁹

Zjednodušení přístupu domácích firem na Japonský trh může přinést zajímavé příležitosti. Dohoda s Japonskem tedy odstraňuje bariéry mezinárodního obchodu v souladu se standardy a hodnotami Evropské Unie.

Tabulka níže ukazuje procentuální nárůst exportu vybraných výrobků z celé EU do Japonska za období únor–listopad 2019, oproti období únor–listopad 2018.

⁸⁸ European Commission „*Obchodní dohoda mezi EU a Japonskem vstupuje v platnost*“ [online] 2019, dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_19_785

⁸⁹ ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „*Obchodní dohoda EU s Japonskem vstupuje v platnost*“ [online] 2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-ovolnem-obchodu/obchodni-dohoda-eu-s-japonskem-vstupuje-v-platnost--243350/>

Tabulka 22 Nárůst vývozu z EU do Japonska za 2-11 2019 – 2-11/2018

Výrobek	Nárůst vývozu v %
Nápoje	20,0
Čaj	39,8
Těstoviny	14,9
Zmrazené hovězí maso	221,0
Vepřové maso	12,6
Mléko a smetana	120,7
Máslo	47,8
Kojenecké oděvy a oděvní doplňky	108,3
Telefonní přístroje a telekomunikační zařízení	69,0
Elektrické stroje	16,4

Zdroj: Evropská Komise, zpracování vlastní⁹⁰

4.8.3 Stanovisko Evropské komise k opatřením jednotlivých zemí omezující jednotný trh

V reakci na omezenou dostupnost ochranných prostředků v celé Evropě přijaly některé země EU vnitrostátní opatření, která ovlivňují vývoz zejména lékařských a ochranných výrobků do EU. Komise se naléhavě zabývá těmito zákazy a omezeními vývozu a dalšími opatřeními, která ohrožují volný pohyb důležitého lékařského vybavení. V „koordinované ekonomické reakci na vypuknutí COVID-19“ byly objasněny zásady vývozních omezení.

Evropská komise vydala pokyny pro správu hranic zemí EU k ochraně zdraví a udržování dostupnosti zboží a základních služeb. Pokyny připomínají některá relevantní právní ustanovení a stanovují společné cíle na podporu zemí EU v jejich úsilí, ve snaze chránit zdraví občanů členských zemí, zajištění správného zacházení s lidmi, kteří musí cestovat, a také zajištění dostupnosti základního zboží a služeb.

⁹⁰ European Commission „První rok dohody o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem“ [online] 2020, dostupné z: https://ec.europa.eu/czech-republic/news/200201_japan_cs

Komise rovněž přijala opatření na ochranu dostupnosti osobních ochranných prostředků tím, že požaduje, aby jejich vývoz mimo EU podléhal vývoznímu povolení zemí EU. Pokyny k provedení těchto opatření byly schváleny dne 19. března 2020. Pokyny se zabývají praktickými otázkami pro vývozce a orgány zemí EU, poskytují další objasnění zahrnutých produktů a nastiňují proces posuzování žádostí o vývozní povolení.

Prostřednictvím pracovní skupiny pro prosazování jednotného trhu (SMET) Evropská komise spolupracuje se zeměmi EU na zajištění volného toku zboží, jako jsou obličejové masky, zásoby zdravotnického materiálu a potravin v rámci volného trhu EU. První zasedání pracovní skupiny se zaměřilo na zmírnění vývozních omezení životně důležitých dodávek, hraničních kontrol, dále na potřebu výroby většího objemu základního vybavení v rámci zemí EU.⁹¹

4.8.3.1 Pokyny EK pro správu hranic zemí EU při řízení opatření souvisejících s nemocí COVID-19 v rámci přepravy zboží a služeb

Odvětví dopravy a mobility je zásadní pro zajištění ekonomické kontinuity, nouzové dopravní služby by proto měly mít v rámci dopravního systému přednost. Kontrolní opatření by pak neměla narušit kontinuitu hospodářské činnosti, z toho důvodu by mělo dojít k zachování funkce dodavatelských řetězců. Neomezená přeprava zboží je rozhodující pro udržení jeho dostupnosti, a to zejména základního zboží jako jsou potraviny, či životně důležité lékařské a ochranné prostředky a zásoby. Případná opatření by neměla způsobit vážné narušení dodavatelských řetězců, což je zásadní jak pro jednotlivé domácí ekonomiky, tak pro hospodářství EU jako celku.

Proto by mělo být povoleno cestování z pracovních důvodů pro účely zajištění přepravy zboží a služeb. V této souvislosti by měl být zajištěn bezpečný pohyb pracovníků a zboží v dopravě přes vnitřní a vnější hranice států.

⁹¹ European Commission „*The European single market*“ [online] dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

Pokud tedy členské státy stanoví omezení pro přepravu zboží a cestující z důvodu ochrany veřejného zdraví, měly by při jejich tvorbě vycházet z následujících pravidel:

- Transparentnost, tj. zakotvení opatření ve veřejných prohlášeních / dokumentech.
- Řádné motivování, tj. povinnost vysvětlit důvody a souvislost s Covid-19. Odůvodnění pak musí být vědecky podložená a podporovaná Světovou zdravotnickou organizací (WHO) a doporučení Evropského střediska pro prevenci nemocí (ECDC).
- Přiměřenost, tj. nepřekračovat to, co je nezbytně nutné.
- Relevantnost a přizpůsobení specifickým režimům, tj. omezení jakéhokoli druhů přepravy musí být přizpůsobeno tomuto režimu.
- Nediskriminace.

Veškerá plánovaná opatření související s přepravou by měla být oznámena Komisi a všem ostatním členským státům včas a v každém případě dříve, než jsou provedeny.⁹²

⁹² European Commission „*COVID-19 Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services*“ [online] 2020, dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20200316_covid-19-guidelines-for-border-management.pdf

5 Zhodnocení zahraničního obchodu ČR

Česká republika je malá otevřená ekonomika, závislá na zahraničních obchodech. To sebou nese značná rizika, která jsou v dnešní době aktuálnější než dříve. Malá diverzifikace teritoriální struktury způsobuje závislost na významných zahraničně obchodních partnerech, kdy se jejich případné krize a recese mohou promítnout i do tuzemské ekonomiky.

Zahraníční obchod České republiky vykazuje od roku 1993 značnou rostoucí dynamiku. Kdy z počáteční hodnoty obratu **847 685 mil Kč** v roce 1993 dosáhla v roce 2020 hodnoty **6 861 628 mil. Kč**, což v procentuálním vyjádření změny činí nárůst o **709 %**. V historii zahraničního obchodu ČR došlo ke dvěma významnějším propadům, a to v roce 2009, na základě světové ekonomické krize způsobené krachem na americkém burzovním trhu, a v roce 2020 v důsledku pandemie nemoci COVID-19, kdy došlo k meziročnímu propadu obratu o **376 203 mil. Kč**.

Od roku 1993 měla Česká republika zápornou obchodní bilanci, a to až do roku 2005, kdy se s hodnotou **38 624 mil. Kč** překlenuje na aktivní stranu, vlivem vstupu ČR do Evropské Unie v roce 2004. Přesto, že v roce 2020 došlo k meziročnímu poklesu ve vývozu i dovozu (konkrétně došlo k poklesu vývozu o 165 970 mil. Kč a dovozu o 210 233 mil. Kč), celkově došlo k meziročnímu nárůstu obchodní bilance oproti roku 2019 o **44 263 mil. Kč**, kdy právě obchodní bilance ČR dosáhla historicky nejvyšší hodnoty **189 958 mil. Kč**.

Česká republika se podílí **1,9 %** na celkových importních obchodech a **1,4 %** na celkových exportních obchodech Evropské Unie. Největší podíl na hodnotách exportu a importu mají vyspělé průmyslové státy, kdy převažují členské státy EU, konkrétně se státy Evropské Unie realizuje Česká republika **80 %** všech zahraničních obchodů, přitom je přibližně **50 %** zahraničních obchodů realizováno přímo se sousedícími státy. **ČR má tedy značně úzkou teritoriální strukturu zahraničního obchodu.** Tato skutečnost může mít negativní vliv na celou domácí ekonomiku, kdy na sebe váže riziko přenesení zahraničních recesí na domácí trhy.

Bylo by tedy vhodné se zaměřit na **větší diverzifikaci** teritoriální struktury zahraničního obchodu a **snížit tím závislost** České republiky na největších zahraničně obchodních partnerech.

Největším zahraničně obchodním partnerem České republiky je **Německo**, obchody s ním tvoří **32,6 %** v případě exportu, to je **1 444 308 mil. Kč** v běžných cenách a **23,2 %**, celkem **916 356 mil. Kč**, v případě importu. Procentuální podíl vývozu do Německa na celkovém vývozu stále roste.

Mezi další významné partnery ČR patří **Slovensko**, kdy podíl exportu na Slovensko tvoří 7,6 % z celkového exportu a 4,1 % z celkového importu. Dále pak **Polsko** s podílem na celkovém exportu ve výši 6,2 % a celkovém importu ve výši 7,9 %, kdy se o 0,3 % tento zvýšil oproti roku 2019, zatímco podíl exportu klesl o 0,2 %, a tím došlo ke prohloubení už tak pasivní obchodní bilance s ČR. V neposlední řadě je důležité zmínit **Čínu**, která je s procentuálním podílem ve výši **1,4 %** (61 660 mil. Kč) na celkovém exportu ČR na 16. místě, nicméně při pohledu na celkový import je na místě druhém po Německu, s podílem na celkovém importu ve výši **18,1 %** (713 970 mil. Kč) a stává se tak obchodním partnerem s **největší pasivní bilancí** celkově.

Meziročně oproti roku 2019 došlo v roce 2020 k poklesu exportu do téměř všech světových zemí, vyjma Nizozemsko, Rusko a **Čínu**, kde došlo k téměř **9 %** nárůstu exportu. Největší pokles exportních obchodů zaznamenal zahraniční obchod se Španělskem, kdy došlo k poklesu exportu o více než **21 %**. Při pohledu na import došlo ke stejné situaci, tedy poklesu všech importních obchodů vyjma Maďarsko, Korejskou republiku (obě zaznamenaly zvýšení o 4 %) a opět Čínu, kde došlo k nárůstu importu o téměř **10 %** oproti roku 2019. Největší propad lze pozorovat v případě Ruska, kdy došlo k propadu dovozu o více než **40 %**.

Česká republika je orientována převážně na obchody s výrobky třídy **SITC 7** stroje a dopravní prostředky, které v roce 2020 tvořili **58,9 %** z celého exportu v celkové výši **2 598 984 mil. Kč**. Velká část této třídy je tvořena automobily. Přílišná zaměřenost na několik málo segmentů průmyslu, které jsou pilíři exportu, sebou nese další rizika. Jakékoliv narušení některého se segmentů může ohrozit celou domácí ekonomiku. Například úpadek automobilů na tradiční fosilní paliva, vlivem regulací EU, a jejich postupné nahrazování alternativními palivy, zejména elektromobily, mohou zapříčinit pokles celé ekonomiky, v důsledku snížení

odbytu produkce pak může dojít ke zvýšení nezaměstnanosti, růstu inflace a dalším negativním dopadům na ekonomiku ČR. Řešením situace by mohlo být zvýšení diverzifikace exportovaného zboží a růstem investic do vývoje a inovací ve výrobě a udržet tak krok s přední zahraniční konkurencí.

Z pohledu na komoditní strukturu dovozu vyplývá, že i zde je největší položkou třída 7 stroje a dopravní prostředky, kdy tato tvoří **49,7 %** celého dovozu do ČR, vyjádřená v Kč pak dosahuje výše **1 957 897 mil. Kč**. Na druhém místě je se **14,8 %** třída 6 polotovary a minerály. Dovoz zaznamenal nejmarkantnější meziroční propad v roce 2020 ve třídě 3 minerální paliva a maziva, kdy se propadl o téměř **40 %**.

HDP České republiky má rostoucí tendenci, stále je sice pod průměrem EU, v roce 2019 však dosáhla již hodnoty **93** měnových bodů v rámci parity kupní síly, z pohledu HDP na obyvatele v EUR dosáhla ČR v roce 2020 výše **17 260 EUR/obyvatel**.

Česká republika by se také měla zaměřit na zvýšení exportu do zemí s kterými dosahuje dlouhodobě pasivní obchodní bilance – jedná se konkrétně o Čínu, Ruskou federaci a Polsko.

6 Závěr

Cílem diplomové práce byla analýza a vyhodnocení zahraničního obchodu České republiky. Česká republika patří mezi malé otevřené ekonomiky, má silné hospodářské vazby s ostatními státy, bohužel z důvodu své velikosti nemůže ovlivnit své zahraničně obchodní partnery tak, jako oni můžou ovlivnit ji. Přesto má v mezinárodním obchodě značné výhody, jedná se například o její vhodnou geografickou polohu, nebo kvalifikovanou, a přesto relativně levnou pracovní sílu.

Transformace ekonomiky České republiky po roce 1989 přinesla značné změny nejen skrze liberalizaci zahraničního obchodu, ale i skrze otevření země a sbližování se se zahraničními partnery. Přinesla také změnu orientace z východních trhů na trhy západní. Od počátku 90. let dochází k nárůstu objemu zahraničního obchodu s vyspělými státy, kdy roste jak podíl českého vývozu na zahraniční trhy, tak i dovozu z těchto trhů. Podíl obchodu s vyspělými státy na celkovém zahraničním obchodě České republiky stále roste a dnes již obchod s těmito státy tvoří většinu objemu vývozu domácí ekonomiky a zde ČR dosahuje dlouhodobě aktivní obchodní bilance. Na druhé straně pak klesá podíl obchodu s rozvojovými státy, kde naopak Česká republika dosahuje spíše bilance pasivní. Hlavními vývozními komoditami České republiky jsou stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl tvoří většinu českého exportu a stále roste.

Nejvýznamnějšími obchodními partnery České republiky jsou členské státy Evropské Unie. V první řadě se jedná o Německo, které je z pohledu objemu zahraničního obchodu naprosto největším obchodním partnerem České republiky. Další významní zahraničně obchodní partneři jsou pak Slovensko, Polsko, či Čína. Zahraniční obchod ČR s Evropskou Unií dosahuje stále vyšších přebytků aktivní obchodní bilance. Tento trend souvisí s růstem konkurenceschopnosti domácích producentů, dalším vlivem je vstup České republiky do Evropské Unie v roce 2004, čímž se omezili, či naprosto zrušili cla a další administrativní překážky volného obchodu. Aktivní obchodní bilance s blízkými partnery ČR má rostoucí trend, zejména s Německem, či Slovenskem. Naproti tomu s některými zahraničně obchodními partnery, například s Polskem, či zejména s Čínou, dosahuje Česká republika stále vyšší pasivní obchodní bilance. Rostoucí trend pasivní bilance s Čínou je způsoben především růstem dovozu strojů a dopravních prostředků a hotových výrobků.

Česká republika zvyšuje svůj zahraničně obchodní potenciál skrze obchodní dohody se zahraničními partnery a členstvím v nadnárodních organizacích, například Světové obchodní organizaci, skrze kterou může využívat lepší obchodní podmínky s jinými státy, než by si sama o sobě dokázala vyjednat, či Evropské Unii, která i přes některé regulace obchodu snižuje administrativní a celní zátěže mezi členskými státy.

Česká republika má historicky dobrou výchozí pozici pro zahraniční obchod. Nicméně vysoká míra závislosti na svých zahraničně obchodních partnerech jí staví do rizika přenesení hospodářských krizí a recesí na domácí trh. Vysoká míra koncentrace na vývoz produktů automobilového průmyslu a dalších strojů pak může přinést další rizika při výpadcích výroby, či nadnárodních regulacích odvětví.

7 Seznam použitých zdrojů

Bibliografie

1. **FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost.** Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.
2. **Urban, J. (2011). Teorie národního hospodářství.** Praha: Wolters Kluwer ČR
3. **SPĚVÁČEK, V., et al. Makroekonomická analýza.** 2.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. 470 s. ISBN 978-80-86730-59-2.
4. **EPPING, Randy Ch. Průvodce globální ekonomikou.** 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-825-2
5. **DVOŘÁK, J., KOLEŇÁK, J., VYBÍRAL, V., Úvod do teorie mezinárodního obchodu,** studijní texty. Brno 2004.
6. **MACHKOVÁ, H. -- ČERNOHLÁVKOVÁ, E. -- SATO, A. Mezinárodní obchodní operace.** Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4874-0.
7. **NEŠVERA, KUBIŠTA. Aktuální otázky mezinárodního obchodu: Postavení České republiky v mezinárodním obchodě.** 1. vyd. Praha: HZ Editio
8. **Lebiedzik, M., Nezval, P., & Majerová, I. (2006). Světová ekonomika.** Brno: Computer Press a.s.
9. **Svatoš, M., et al. (2009). Zahraniční obchod. Teorie a praxe.** Praha: Grada Publishing a.s.
10. **KALÍNSKÁ, E., a kol. Mezinárodní obchod v 21. Století.** 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.
11. **Janatka, F., et al. (2017). Podnikání v globalizovaném světě.** Praha: Wolters Kluwer ČR.
12. **Štěrbová, L., et al. (2013). Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století.** Praha: Grada Publishing a.s.

Internetové zdroje

1. FŇUKAL, Miloš [online]. „Politická geografie“ Dostupné z: https://www.geografie.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POG/POG_P_10.pdf
2. E-knihovna Mendelovy univerzity v Brně [online]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=54502
3. Český statistický úřad „Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika“ [online] 2015 Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-
4. Český statistický úřad „ZAHRANIČNÍ OBCHOD“ [online] 2020, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/92010926/370002190908.pdf/4b0b801b-45ef-4789-a905-93fec347af0e?version=1.0>
5. Český statistický úřad „Zahraniční obchod ČR - 1993 až 2005“ [online] 2006, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-1993-az-2005-j80ds3cv8n>
6. KLÍMOVÁ Jana, NOVÁKOVÁ Pavla, MF DNES „2002 - zlý rok české ekonomiky“ [online] 2002, dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/2002-zly-rok-ceske-ekonomiky.A021226_221549_ekonomika_pol
7. Česká národní banka „Statistika platební bilance“ [online] 2020, dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/
8. United Nations Conference on Trade and Development „Trade and Development Report 2020“ [online] 2020, dostupné z: <https://unctad.org/webflyer/trade-and-development-report-2020>
9. Kolektiv autorů Investiční web „OSN: Přímé zahraniční investice v pololetí klesly o 49 procent“ [online] 2020, dostupné z: <https://www.investicniweb.cz/ekonomika-politika/osn-prime-zahranicni-investice-v-pololeti-klesly-o-49-procent>
10. Český statistický úřad „Pohyb zboží přes hranice ČR - měsíční údaje - prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-zbozi-pres-hranice-cr-mesicni-udaje-prosinec-2020>
11. Český statistický úřad: Databáze národních účtů „HDP Výrobní metoda“ [online] 2021, dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_prod
12. KURZY.CZ „HDP 2021, vývoj hdp v ČR“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/hdp/>
13. EUROSTAT „Real GDP per capita“ [online] 2021, dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sdg_08_10

14. EUROSTAT Table „Real GDP per capita“ [online] 2021, dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en
15. EUROSTAT Table „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>
16. EUROSTAT „Real GDP per capita“ a „GDP per capita in PPS“ [online] 2021, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
17. Český statistický úřad „Zahraniční obchod se zbožím“ [online] 2021, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozím_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti
18. The World Bank Group „GDP per capita, PPP (current international \$) – China“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=CN>
19. The World Bank Group „GDP per capita (current US\$) - China, Czech Republic“ [online] 2021, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN-CZ>
20. KNOEMA „China - Gross domestic product based on purchasing-power-parity in current prices“ [online] 2021, dostupné z: <https://knoema.com/atlas/China/GDP-based-on-PPP>
21. DukeLaw „GATT/WTO“ [online] 2017, dostupné z: <https://law.duke.edu/lib/research-guides/gatt/>
22. The Editors of Encyclopaedia Britannica, Britannica „General Agreement on Tariffs and Trade international relations“ [online] 2019, dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/General-Agreement-on-Tariffs-and-Trade>
23. World Trade Organization „Members and Observers“ [online] 2021, dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
24. ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „Základní informace k WTO a DDA“ [online] 2018, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/svetova-obchodni-organizace/zakladni-informace/zakladni-informace-k-wto-a-dda--7894/>
25. Organisation for Economic Co-operation and Development „OECD 60th anniversary“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.oecd.org/60-years/>
26. Organisation for Economic Co-operation and Development „Where: Global reach“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>
27. European Commission „The European single market“ [online] dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

28. Český statistický úřad „Zahraníční obchod se zbožím – prosinec 2020“ [online] 2021, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zahranicni-obchod-prosinec-2020>
29. Úřední věstník Evropské unie C 326/47 „SMLOUVA O FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE (KONSOLIDOVANÉ ZNĚNÍ)“ [online] 2012, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>
30. European Commission „Obchodní dohoda mezi EU a Japonskem vstupuje v platnost“ [online] 2019, dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_19_785
31. ODBOR 51200, Ministerstvo průmyslu a obchodu „Obchodní dohoda EU s Japonskem vstupuje v platnost“ [online] 2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/obchodni-dohoda-eu-s-japonskem-vstupuje-v-platnost--243350/>
32. European Commission „První rok dohody o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem“ [online] 2020, dostupné z: https://ec.europa.eu/czech-republic/news/200201_japan_cs
33. European Commission „COVID-19 Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services“ [online] 2020, dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20200316_covid-19-guidelines-for-border-management.pdf